

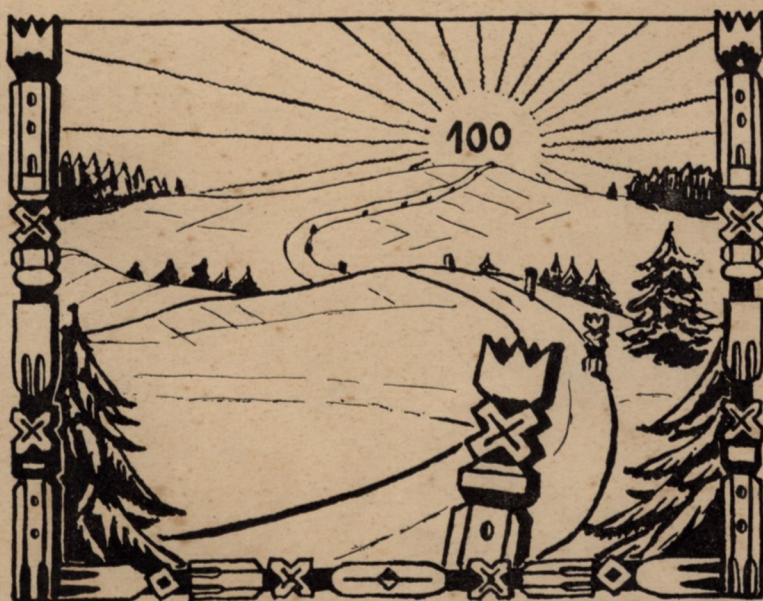
NEMZETI KASZINÓ KOLOZSVÁRT

SZÁZ ÉV TÖRTÉNETE

IRTA:

MERZA GYULA

A PÁPAI SZENT SZILVESZTER-REND LOVAGJA.

MINERVA IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINTÉZET R.-T.
KOLOZSVÁR, 1940.

A KOLOZSVÁRI
»NEMZETI (MAGYAR) KASZINÓ« ÉS
ELŐDINTÉZMÉNYEINEK

SZÁZÉVES TÖRTÉNETE

IRTA

MERZA GYULA
PÁPAI LOVAG

KOLOZSVÁR
»MINERVA« IRODALMI ÉS NYOMDAI MŰINÉZET R.T.
1940.

Nr. 4728.

ELŐSZÓ.

Amidőn alólírott kaszinói elnökség, ezt az intézetünk és elődintézményeinek a múltját felölelő könyvet szárnyra=bocsátjuk, egy régi közóhajnak vélünk eleget tenni, amennyiben a társadalomkutatásnak azt az alakját hozzuk forgalomba, amelyet országrészünk annyi sok más érdekes olvasóköre előttünk rendre már megvalósított.

Mindenekelőtt őszinte elismerésünket nyilvánítjuk a szerzővel szemben, mint a kifől a kezdeményezés eszméje származik, aki városunk demokratikus kaszinói életének a történetét kutatva, a nemes gondolatot közel tíz év óta ébren tartotta, az adatgyűjtést eredményesen megindította, sőt a maga elé tűzött és önként vállalt feladatot, az egylettörténet megírását, meg is valósította minden nehézségek leküzdésével. Örömmel ajánljuk tehát ezt a könyvet úgy a kaszinói tagok, valamint más érdeklődők figyelmébe, de egyúttal meleg pártfogásába is, azzal a közérdekű szándékkal, hogy ezen kiadvány tiszta jövedelme a k a s z i n ó i s z é k h á z = a l a p gyarapítására fordíttassék. Épen ezért kérjük, hogy a jubiláris könyvet mindegyik f. tagtársunk megszerezni szíveskedjék.

Cluj=Kolozsvár, 1940.

A Nemzeti Kaszinó közgyűlése nevében:

Dr. VARGHA LAJOS
tifkár.

Dr. JELEN GYULA
elnök.

Száz esztendő's kaszinói jubileum.

1838—1938.

BEVEZETÉS.

Száz év az emberi életkor netovábbja, de még a városi társadalom történetében is számot tesz, kiváltképen ha azalatt közérdekű eszmék termelődnek ki és valósulnak meg. Erdély fővárosában, Kolozsvárt, már a harmincas években többféle zártkörű vagy magánjellegű olvasóköri, könyvbeszerző, illetőleg kikölcsönző alakulat létezett, külön a nők és férfiak részére. A városnak ekkor legfeljebb tízenötezer lakosa volt. A várkapuk és nagyrészt még a várost övező várfalak is fennállottak. A főtéri kereskedések üzleti cimerei az állat-, növény- és ásványvilág, a társadalmi állás és foglalkozás, sőt a kegyelet és a mesevilág alakjaiból egész látványosságot tárt az utcai járókelők elé.

Több mint negyven diszes üzleti cimer létezett száz év előtt, köztük 25 örmény cégek tulajdonában.

A belvárosi iskolákkal szemben is nagy esemény volt, amidőn a várfalakon kívüli első ingyenes hidelvei népiskolát a szegény nép javára a ref. egyháztanács 1832-ben városi támogatás mellett megnyitotta.

Egykori följegyzések szerint (lásd az 1846. Kolozsvári Naptárt) ennek az iskolának 94 tagból álló *olvasótársasága* is volt s a négyszáz kötetet számláló könyvtárba a hidelvei lakosok szorgalmasan eljárogattak olvasni és társalogni. Nemes és új eszméktől eltelve e közben érkezett haza tanulságos amerikai útjából Bölöni Farkas Sándor (1795—1842), az alkotni vágyó lelkes társadalomkutató, és a városi közművelődés előmozdítása céljából gróf Béli Ferenczel, gróf Kendeffy Ádám-

mal és társaikkal 1833 januárius hó 13-án együttesen megalapítják a „Kolozsvári Casinó”-t, inkább a nemesi és a főnemesi osztály számára.

Farkas Sándor, mint főkormányshéki tisztviselő, kortársait is megnyerte a belépésre, sőt a polgárság köréből egyeseket szintén a tagok sorába vettek fel, például Brencsán József, Bogdánffy Gábor, Dietrich Sámuel, Gábor Antal, Fülei István, Finta Ferenc, *Pfenningsdorf* Antal orvos, Szábel Menyhárt, Szlábi Dániel gyógyszerész, *Schütz* József, Tauffer János, Tilsch János, Vikol Simon kereskedők személyében. Az itt felsoroltak közül *Pfenningsdorf* és *Schütz* (a két ismertnevű emberbarát!) annakidején az igazgatói állást is viselték.

Amint látszik, az első kaszinó-alapítás az egységesítés jegyében történt, mindenestre üdvös célzattal és demokratikus elvek szerint.

Megjegyzendő, hogy Bölöni *Farkas Sándor*, annyi sok hasznos kolozsvári intézmény kezdeményezője, az egységes magyar kaszinó eszméjének volt a rajongó hirdetője, aminek azonban még ma is, úgy látszik, hogy nem jött el az ideje.

I. Megalakul a Társalkodó.

A jó példán fölbuzdulva, 1837-ben a városi polgárság körében is mozgalom indult egy polgári olvasókör létesítése céljából, amennyiben az Erdélyi Híradó az olvasótársaságok közt egy úgynevezett Társalkodási-egyesületet említ már 1837-ben, melyhez az örmény kereskedők az elsők közt csatlakoztak.

A Brassai Sámuel szerkesztésében Kolozsvárt megjelenő „Vasárnapi Ujság” 1837. szept. 24-iki 180. számában a következő hír jelent meg:

„Kolozsvárott a közértelmesség fejlesztése tekintetéből „Polgári Társalkodó” cím alatt olvasó terem nyitvatott igen csinos butorozással, hol évenként 6 p. forintok letétele mellett a honi s nevezetesebb külföldi hirlapokat, folyóirásokat stb. olvashatni. E kívül ártatlan időtöltésekre is van szoba butorozva. Szálljon süker a célszerű intézetre!” Az olvasókörre alakuló társaság alapszabályait a Társalkodónak 1837. év végén tartott alakuló gyűlésén alapítóták meg Méhes Sámuel elnöklete alatt.

A Méhes Sámuel által szerkesztett „Erdélyi Híradó” 1838. márc. 24-én megjelent 24. számából azt is megtudjuk, hogy a „Társalkodó” kezdeményezője és alapítója Tauffer József, kolozsvári hites polgár, bizonyára a még emléekben élő jőnevű Tauffer-féle kereskedés tulajdonosa volt az óvárban, aki az olvasótermet saját óvári házában rendezte be. Az „Erdélyi Híradó” még afelől is értesít, hogy 1838. február 25-én tartott első rendes közgyűlésén a Társalkodó újonnan elnöknek választotta Méhes Sámuel ref. tanárt és szerkesztőt, választottsági (választmányi) tagok lettek: Geister Sándor, Herepei Gergely, Hincs Sámuel, Klasch János, Lukács György, Mátéfi József,

Nagy Ferenc, id. Pataki Mihály, Salamon József, Söcs József, Zachariás Kristóf, Judenhoffer Mihály; jegyző Schütz János. A részvényesek száma 155-re emelkedett. Tauffer János kereskedő, bizonyára a kávéház későbbi tulajdonosa, többrendbeli táncmulatságot rendezett az intézet javára. Itt említjük meg, hogy 1839-ben dr. Szombathelyi Gusztáv városi orvos szintén egy Olvasó Társaságot alapított, mely aztán később a Társalkodóba olvadt bele.

Az 1840. március 8-án végbement tisztujítás rendén (lásd Erd. Híradó, márc. 12-iki 21. sz.) a 113 számú részvényesek igazgatóknak választották Salamon Józsefet, Mátéfi Józsefet és Nagy Istvánt, pénztárosnak Vinkler Ferencet, gazdának Márk Samut, jegyzőnek Magyarai Mihályt, továbbá 12 vál. tagot. A pénztár cselekvő állapotban van s a farsangi mulatságokból jövedelmet nyert, mely pénz könyvek és folyóiratok szerzésére fordított. Az Erdélyi Híradó 1840. dec. 22-iki 50. sz. közli, hogy az olvasókör, mely 3 év előtt alakult, a ref. eklézsia és főiskola piacsori (főtéri) „új díszre és csínosságra kapott” házába költözött át, mely kényelmesebb és célszerűbb helyiségeket bocsátott rendelkezésre, mint a régi volt.

Az egyesület legelső alapszabályai csak most hagyták el a sajtót, a fentemlített 1840. márc. 8. közgyűlés határozata alapján. Úgy látszik, hogy ezek a statútumok a váltógazdaság elvein alapultak, mert az illető újság szerkesztője megjegyzi, hogy a társaság vezetőségének az évenként történő változása nem épen kedvező, ámbár az évenkénti részvétel azt mutatja, hogy nagyobb azok száma, akik a társaság névsorát szaporították, azokénál, akik a társaságtól búcsút vettek. A részvényesek száma most is, mint eddig, a 100—150 között változik.

1841-ben egy nevét tudatni nem akaró társalkodói tag 870 kötetből álló könyvtárát a polgári rend művelődésének eszközzésére egyévi szabad használatra az intézetnek ingyen átengedni sziveskedett. Ez később az intézet tulajdonába ment át. Ezen köszönettel fogadott följajnlás következtében a magyar s német irodalom legjelesebb termékeiből, továbbá számos francia és angol írók németre fordított műveiből álló szép gyűjtemény áll a tagok rendelkezésére (Erdélyi Híradó 1841.

ápr. 27. 34. sz.). Ugyanezen év aug. 22-én tartott közgyűlésen a pénztári jelentés 2857 r. frt és 19 v. kr. bevételről, 1377 r. frt 56 v. kr. kiadásról, tehát 1479 r. frt és 23 v. kr. gyarapodásról számol be, mely összegből 1000 r. frt teljes biztonság mellett kamatolásra van bocsátva. Ezen a közgyűlésen szótöbbséggel igazgatóknak választottak: Hincs Sámuel, Tauffer János, id. Simó Ferenc, ki egyúttal társasági gazda is; jegyző Veress József, pénztárnok Trandafir József. A 12 tagú választmánynak — közgyűlési indítvány értelmében — csak a fele került „szózatolás” alá. Többséget nyertek: Tauffer József, Antalfi Zsigmond, Berde Mózes, Vinkler Ferenc, Schütz János, Rettégi Mózes. A könyvek olvashatását megszigorító rendszabályt módosították.

1842 jún. 21-én az Erdélyi Híradó 49. számában a Polgári Társalkodó június 5-én tartott üléséből fölhívás jelent meg, mely a társulatba való belépésre szólítja fel az érdeklődőket Zilahi S. László jegyző aláírása mellett.

Szintén nem érdektelen fentemlített újság 1848. május 26-iki 372. sz.-ban közzétett nyilatkozat, melyben a Társalkodó tagjai őszinte és rendületlen bizalommal „szavatolnak” a felelős magyar minisztérium iránt, rosszalva és ferdeirányuaknak tartva az ellene intézett rágalmakat. Ez a nyílt levél május 22-én kelt. Az 1846. évi Kolozsvári Naptár címtári részében a Társalkodó tisztikara 1845-ben a következő volt: Pártfogó: ifj. széki gróf Teleki József kir. kormányzó őnagyméltósága; elnök-igazgatók: Forrai Ferenc háztulajdonos (a K. monostor utcában) és Incze József; gazda-igazgató: ifj. Bányai Samu (fűszeres az elefánthoz); pénztárnok: Mohl József (fűszeres az oroszlánhoz); könyvtárnok: Olasz Károly; jegyző: Lugosi József.¹

¹ 1846-ban igazgatók: Takács János, Knausz Antal, gazda-igazgató: Magyarai Mihály. 1847-ben pártfogó: széki ifj. gróf Teleki József kir. kormányzó. Igazgatók: Kovásznai G. József, Syntzki János, gazda-igazgató: Márk Samu, pénztárnok: Walter Endre, könyvtárnok: Olasz Károly, jegyző: Lugosi József. Helyiség: Nagypiac 273. sz.

Az első évtized után.

1848-ban a vezetőség Nagy Péter ref. lelkész-tanár elnöki-igazgatóból, Kedves Alajos állami tisztviselő gazda-igazgatóból, Walthér Endre pénztárnokból és 12 választmányi tagból állott, kik közt ott található Filep Samunak, a későbbi városi főispánnak a neve is.

A részvényesek közt voltak többek közt a még ma is emlétkben maradt nevek, ú. m. Berde Áron, Bochkor Mihály, Csulak Dániel, Dietrich Samu, Folly Mihály, Groisz Ferdinánd, gróf Kemény Samu, Korbuly Bogdán, Kőváry László, Merza Joákim, Minorich Károly, Medgyesi Tivadar, Nalácz Farkas, Ruzicska Béla, Schütz János, Stein János, Szász Ádám, Tauffer Ferenc, Tamási Sándor, Végh József, Vikol Gergej, Hajós János.

A szerencsejáték az olvasókörben tiltva volt; a könyvtárból kivett minden könyv után 1 v. kr. fizetendő; a dohányzás csak a közgyűlés folyama alatt tilos. Érdekes a 154-ik pont, mely így hangzik: Semminémű eledel és — vizen kívül — ital elköltésének a Társalkodó termeiben helye nincs; — vízzel a legény (t. i. az egyleti szolga) mindenkinek szolgálataira áll.

Abban az időben a titkári teendőket a jegyző végezte, aki egyszersmind levéltárnok is volt, kötelessége lévén az általa szerkesztett Jegyzőkönyveket, úgy más — a Társalkodót illető — hivatalos irományokat, állandóan rendben tartani, híven őrzeni, s mindkét rendbeliek közül, bármelyiket kívánná valamely részvényes, azt megtekintés végett, előmutatni.

Hogy már akkor milyen fontosnak tartották a könyvtárt, az mutatja, hogy egy tiztagu könyvvásárló-bizottság gondoskodott az élvezetes olvasmányok beszerzéséről és az ajándék-könyvek megköszönéséről.

Jakab Elek: Kolozsvár története III. kötetének 987. lapján olvassuk: „A közművelődés előmozdítására alakult a Polgári Társalkodó, melynek a városi tanácshoz a választmány által nyomtatva beadott alapszabályait az 1845. márc. 26-án a kir. főkormányzékhez, ez pedig ajánlólag a Felsőházhoz terjesztvén: ugyanazon évi júl. 24-iki udvari rendelet által megerősítettett, olyformán, hogy gyűléseiken a közigazgatást illető politikai

vitákat kerülje, könyvei és hírlapjai megrendelésénél a fennálló könyvvizsgálati szabályokat tartsák meg, szabályaiban előleges engedély nélkül változtatást ne tegyen, s felügyeletéről a városi tanács gondoskodjék"

Az 1848. alapszabálykönyv értelmében az 1848 szeptember 24-én tartott rendkívüli közgyűlésen újra átdolgozott és kinyomatott alapszabályokból kiténik, hogy ezt az egyik legrégibb városi olvasókört a polgárok színe-java alapította.

1848-ban 53 rendes tagja, vagy amint akkor nevezték, részvényese volt. A 157 pontba foglalt alapszabályok 1. pontja így szól: „A kolozsvári Polgári Társalkodó nemes társalgásra képes ártatlan időtöltést és művelődést kereső férfiak egylete”.

Annak jelöl, hogy a Társalkodó minden téren igyekezett a városi polgárság közérzetével azonosítani magát, említést érdemel a „Honvéd” című újság szentistvánnapj számában 1848-ban megjelent hír, mely megemlékezve az ünnepi kivilágításról, felsorolja a kivilágított középületeket s azok sorában különösen megdicséri a Társalkodó ablakainak a báró Apor-ház emeletén díszes transzparenssekkel eszközölt tündöklését.

A Polgári Társalkodó választmányának 1848 december hó 29-én tartott rendkívüli ülésének határozatából Lugosi József felszólítást és kérelmet intézett a szerkesztőségekhez és így többek közt az Ocsvay Ferenc szerkesztésében Kolozsvárt megjelent „Honvéd” című napilap dec. 30. számában, mely szerint kéretnek az illető szerkesztőségek, hogy lapjaik lehető tartalékából a Társalkodó számára, mely november 12-ről kapta legutoljára a pesti lapok (Pester Zeitung) számaít, ha kívántatnék, ráfizetés mellett is, a csonkaság kipótlása végett, egy-egy példányt megküldeni sziveskedjenek.

Az alapszabályok szerint az egész évi részvényesek 6 ezüst pengő forintot, a félévesek négy, a hónapos tagok egy ezüst forintot fizettek. Utóbbiaknak szavazati joguk nem volt. Érdekes, hogy a billiárdot lapdány-játéknak nevezték és a játék neve szerint nappal személyenként 1--2 váltó krajcár játékdíj volt megállapítva, este pedig annak a duplája.

Az olvasókör életműködéséről a sajtóban később is jelent meg időnként néhány sornyi h iradás.

Csulak Dániel, mint irányító.

1853-ban elnök volt Márk Samu, jegyző Kedves Alajos, pénztáros Walther András, gazda Medgyesi Tivadar, könyvtáros Gáspár János. A részvényesek száma 150. 1854-ben a Polgári Társalkodó tisztikara a következő volt; ú. m. elnök Hajós János, gazda-igazgató Kovács Lajos, pénztáros Márk Samu, jegyző Filep Samu, könyvtáros Gáspár János. Választmányi tagok: Nagy Péter, Bányai Vitális, Antalfi Ferenc, Hutter György, Medgyesi Tivadar, Balázs József, ifj. Tauffer Ferenc, Persián Márton, Bányai Sándor, Mohl József. Ekkor a részvénydíj volt egész évre 6 frt. A részvényesek száma 194, a könyvek száma hatezer. Helyiség: Nagypiac, Óvárszeglet. 1855-ben elnök Kedves Alajos, a részvényesek száma 205. 1856-ban elnök Fekete Mihály. 1859-ben elnök Csulak Dániel ügyvéd, akit aztán erre a tisztségre gyakran megválasztottak, pl. 1864., 1865. és 1866-ban is. Különben ezt a tiszteletet Csulak Dániel ügyvédkamarai elnök annyival is inkább kiérdemelte, mert amellett, hogy népszerű közéleti férfiú volt, egyúttal a Társalkodónak tulajdonképen ő volt a lelke mindhaláláig, akár mint elnök, akár mint választmányi tag.

Ő volt az állandó mozgó erő, tanácsadó és vezérszemlelem ebben a patriárkális olvasóköri körben, ebben a polgári elemeket egyesítő közös otthonban.

1867-ben a Társalkodó tisztikara a következő volt, ú. m. elnök Szász Gerő ref. esperes, pénztáros Magyar Mihály városi hivatalnok, Kele Izrael töltötte be a gazdai, Pap Áron banktisztviselő a jegyzői és Lugosi István 48-as honvéd a könyvtárosi tiszte. 1868-ban Minorich Károly lett az elnök.

De már ebben az időben foglalkoztak egy új Demokrata Kör alapításának a gondolatával. Ennek az évnek a július havában — bizonyára a Kolozsvári Kör megalakulására irányuló mozgalom ellensúlyozására — a Polgári Társalkodó elnöksége írásban megkereste az Iparosegyletet, mely id. Benigni Sámuel mészáros elnöklete alatt működött, hogy a két egyesület esetleges egyesülése céljából bizottságok kiküldésével indítsanak tárgyalásokat. A tömörülés elvileg mindkét részről helyesléssel találkozott, azonban a tervet Szentkirályi Zsigmond és Tömös-

vári Miklós buzgolkodása ellenére a november 8-iki közgyűlés nem fogadta el. Ellenben elfogadták Régeni György üveges azon közvetítő indítványát, hogy a Polgári Társalkodó írásban fölhivassék akár testületi, akár egyénenkénti belépésre, ami viszont a Társalkodó részéről nem talált elfogadásra. Megemlítésre méltó ennek az olvasókörnek a pipatóriuma, mely állványaival együtt egy egész szobát igénybevevett; valóságos múzeuma volt az a szebbnél-szebb kifüstölt tájték-pipáknak, melyek mindenikének megvolt a maga gazdája. A dohányzás csak akkor mérséklődött, ha a társas összejöveteleken a női családtagok is megjelentek, amikor a hagyomány szerint még a gitár-pengetés mellett való ének fokozta a hangulatot.

Dísztagok választása.

A Társalkodó 1869-ik évi január hó 17-én tartott közgyűlése az évi tagdíjat 9 frtra emelte fel; foglalkozó tagoknak minősíti a szerényebb anyagi körülmények közt élő egyéneket, akik kedvezményes díjat fizetnek, de szavazati jog nélkül. Ezenkívül ezen a közgyűlésen az 1867-iki kiegyezés hangulata nyilvánult meg, amidőn Csulak Dániel ügyvéd elnöklete és Biró János jegyzősége mellett Deák Ferenc, gróf Mikó Imre, gróf Péchy Manó, Horváth Mihály, Tisza Kálmán államférfiak, továbbá Klapka György és Vetter Antal honvédtábornokok személyében örökös tiszteletbeli tagokat választottak.

Az erdélyi kir. Főkormányzók (Gubernium) 1869. április 8-án tartott ülésében az új alapszabályokat tudomásul vette 7013—1869. szám alatt.²

Ekkor a rendes tagok száma 113 volt, akik közül az alábbiakban néhány ismertebb nevet felsorolunk, amint következik: Ákontz János, Bogdán István, Bulbuk Manó kereskedők, Biasini Domokos szállodatulajdonos, Engel József, Wolff János gyógyszerészek, Égeni Sándor lutriás, Földesi Sándor

² Az alapszabályokra rávezetett záradékot aláírta gróf Péchy Manó királybiztos és Gruz Albert titoknak, aki később Budapesten előbb min. tanácsos, majd államtitkár lett.

városi tanácsos, Gspann Károly orvos, Haller Rezső ügyvéd, Kónya Rudolf zsemlés, Máдай János lut. lelkész, dr. Mály István orvos, Reil Dániel szabó, Simay Lukács birtokos, Simon Elek ügyvéd (a későbbi polgármester), Szentkirályi Zsigmond polgármester, Tamási Tamás kereskedő, Dalchau Frigyes kesztyűs, dr. Gajzágó Joáchim ezredorvos, Tauffer Ferenc takarékpénztári igazgató, Veres Ferenc fényképész, Zeyk Dániel nagybirtokos, Dávid Antal jószágigazgató.

Közérdekű dolog, hogy az 1870. jan. 16-án d. u. 2 órakor a belmonostor-utcai báró Apor-háznál tartott egyesületi közgyűlésen Csulak Dániel könyvvásárló-bizottsági jelentése szerint a Társalkodó 5 ezer kötetre emelkedett könyvtára 32 év óta áll az olvasó közönség szolgálatára (lásd Kolozsvári Közlöny 1870. febr. 19-iki 22. sz.). 1872-ben a Polgári Társalkodó január hó 14-én tartott közgyűlésén a lelépő Lugosy József elnök kivételével, aki elfoglaltsága miatt fölmentését kérte, a régi tisztikart és választmányt közfelkiáltással egyhangulag újra megválasztották az új elnökkel az élén.⁸

Az olvasókört terhelő adósságokat az új butorok okozta kiadás miatt a jelenlévők részint önkéntes adakozása, részint az általuk nyújtott kölcsönösszegek elengedése folytán, Dobál Izsák részvényes lelkes indítványára és áldozatkész példájára ott a közgyűlés színe előtt egyetértéssel rendezték.

1873-ban és 1874-ben Ákontz János elnök és Bogdán István alelnök állottak az intézet élén, melynek helyisége a főtéri 12. sz. Fröhlich-féle ház emeletére tétetett át. 1875-ben Simon Elek elnöksége alatt a részvényesek száma 102-re szállott alá, akkor az intézet a főtéri 13. sz. br. Wesselényi-féle ház második emeletére költözött. 1880-ban a Polgári Társalkodó a belközéputcai gr. Teleki-házba tette át székhelyét, de már 1881-től kezdve nem szerepel a címtárakban, ami azt

⁸ Amint következik, ú. m. elnök: Makoldy Sámuel polgármester, alelnök: Bogdán István, pénztárnok: Magyar Mihály, gazda: Kele Izrael, könyvtárnok: Miller Sándor, jegyző: Zattler Mihály; a régi választmány tagjaiból; László József, Minorich Károly, Máday János, Csulak Dániel; új választmányi tagok lettek: Lugosy József, Bíró János, Ferenczy Miklós, Popini Nándor, Galgóczy Károly, id. Merza Joáchim, Olasz Károly, Vikol János.

jelenti, hogy beszüntette működését fennállásának 45-ik évében. De csak a régi néven, mert nevét megváltoztatta.

Ugyanis a Magyar Polgár 1881. január 21. számában a következő hír áll: A Kolozsvári kereskedői társalgó kör (a volt polgári társalkodó) f. 1881. január 23-án, vasárnap d. u. 3 órakor tartja meg a saját helyiségében évi rendes közgyűlését, melyre a tagokat tisztelettel meghívja az Elnökség. Ebből azt a következtetést lehet levonni, hogy a tulajdonképpen kereskedők által alapított Társalkodó végelgyengülésben is csak a kereskedőkre támaszkodhatott, ami a névváltoztatásból is kiténik.

Mert a feloszlás bizonyára úgy történt, hogy az értelmiség a Kolozsvári Körhöz, az iparoselem az Iparosegyletchez csatlakozott, a kereskedők pedig még fenntartották a Társalgói Kört, mely végtére a Kereskedő Társulatba olvadt bele.

A béke-szivar.

Lehet, hogy még él valaki, aki hallotta a következő esetet. A 70-es évek végén történhetett a Társalkodóban, hogy egy alkalommal a kártya-szobában Szász Gerő református esperes dr. Mály Istvánnal, — aki nem csak jeles orvos, de kiváló latinista is volt, — tartlít játszott. Megjegyzendő, hogy akkor egyikük sem dohányzott. Az esperesnek rosszul járt a kártyája és indulatosan szidta a kártyalapokat.

Partnere csak hallgatta egy darabig, majd végre mégis megszólalt: A türelem rózsát terem! Erre az volt a válasz: Neked ajándékozom a tuskéit. Dr. Mály szellemesen azt felelte, hogy ő nem Spinoza (kettősértelmű), de viszont Gerő sem mimoza. Szász Gerő harsány hangon kiáltotta Mály felé: Te pedig vagy egy málicioza perszona! Ezen elfajulni készülő élénk szójátékokra egyik csendes kibic (M. J.) kiveszi zsebéből a szivartárcáját és közbeszól: Gyujtsatok rá mind a ketten a békeszivarra! Erre a meglepetésre a szóváltás megszűnik s a következő pillanatban mindkét kártyázó szájában ott füstölgött az illatos kuba-cigaro.

A békepipa, illetőleg békeszivar legendája még azután is

tovább élt a békebíró haláláig, aki nemcsak föltalálója volt ennek az ötletnek, hanem gyakorlatilag is mindig rendelkezésre állott.

Akkor ugyanis nem csupán ilyen ártatlan nézeteltérések-nél, de még kényesebb esetekben sem volt szükség úgynevezett becsületbíróságra, melynek az életbeléptetése a későbbi Nemzeti Kaszinóra hárult, miről az illető fejezetben emlékezünk meg.

II. A Kolozsvári Kör alapítása.

Már abban az időben, amidőn a Polgári Társalkodó is szükségesnek látta, hogy újjászervezkedjék t. i. 1868-ban élénk mozgalom indult egy új modern demokrata társaskör létesítése érdekében, amint már előbb említettük.

Hajós János nagytekintélyű ügyvéd, a későbbi országgyűlési képviselő, majd miniszteri tanácsos személye körül csoportosult a városi polgárságnak az a része, amely egy lakályos és barátságos közös otthon után vágyódott.

Az e célból összegyűlt értekezlet meg is alkotta alapszabályait, melyeket az erdélyi királyi Főkörmányszéknek Kolozsvárt 1868. aug. 6-án 15306—1868. szám alatt helybenhagyólag tudomásul vett üléséből id. *Groisz Gusztáv* alelnök, a későbbi államtitkár és *Kovácsnai* jegyző aláírásával a Kolozsvári Kör ideiglenes vezetősége hivatalosan kézhez kapott.

Ennek alapján 1868. folyamán megindult taggyűjtés olyan szép eredménnyel járt, hogy az ezen évi közgyűlésnek 330 rendes és 21 rendkívüli (foglalkozó) tag csatlakozásáról lehetett beszámolni, amikor is a tisztikar következőképen alakult meg: elnök: *Hajós János*, alelnök: *Sámi László*, titkár: *Szász Domokos*, háznagy: dr. *Szőcs Emil*, ügyvéd *Haller Rezső*, pénztárnok: *Huttflesz Károly*, jegyző: *Krisik Sándor*. Választmányi tagok lettek: *Benel János*, legifj. *Bethlen János*, *Bokros Elek*, dr. *Csiky Viktor*, *Filep Sámuel*, *Finály Henrik*, dr. *Fischer Lajos*, ifj. *Groisz Gusztáv*, ifj. *Gspann Károly*, *Halmágyi Sándor*, *Harsányi József*, ifj. *Hintz György*, br. *Huszár Sándor*, *Keserű Mózes*, *Korbuly Bogdán*, *Makoldi Sámuel*, *K. Papp Miklós*, *Popu József*, *Somlyai László*, *Szász Gerő*, *Szentiványi Gyula*, *Vajda Ottó*, *Vizi Endre*. 1869-ben is ez volt a tisztikar; új választmányi tagok: *Dorgó Albert* és dr. *Haller Károly*.

Mind a vezetőségben, mind a tagok létszámában többen voltak olyanok, akik a Társalkodónak is tagjai maradtak, és ez a körülmény megkönnyítette, hogy később a két rokonintézmény egyesült, ha nem is éppen testületi, de folytonos egyénenkénti csatlakozással. A Kolozsvári Kör említett alakuló közgyűlése ellenére, a tulajdonképeni szervező közgyűlés 1870. szept. 19-én ment végbe, amidőn a tisztújítás megint a régi személyeket választotta meg a titkár és az ügyvéd kivételével, amennyiben előbbi tisztséget Mátrai Ernővel, utóbbit pedig Bokros Elekkel töltötték be.⁴

A „Kör“ alapszabályai szerint, célja a társadalom különböző osztályainak érintkezési helyül szolgálva, azoknak egymáshoz közeledését, tömörülését eszközölni; úgyszintén a valódi közvélemény fejlesztésére szabadelvű irányban hatni. Közérdekű napi kérdések tüzetes megvitatása végett a kör tagjait négy szakosztályra osztották, ú. m.:

1. ipar, kereskedelem, közlekedési, gazdasági és természet-tudományi;

2. nevelés, jog, történet és államtudományi;

3. szépirodalmi és művészeti;

4. helyi érdekekkel foglalkozó osztályokra.

Minden osztály elnököt és jegyzőt választott és indítványaik a központi igazgató-választmány döntése alá kerültek. Természetesen a Kör is ápolta a szokásos olvasóköri szórakozásokat. Beiratási díj volt két frt., rendes évi tagdíj 10 frt. Foglalkozó tagdíj félévre 6 frt. A rendes tagok kötelezettsége 3 évre szólt.

A Kör pecsétjén ez áll: A Kolozsvári Kör 1868.

Ezekből az alapszabályokból kitűnik, hogy ez az intézmény társadalmi úton mindazon kultúrális és szórakoztató föladatokat maga elé tűzte, amelyek az egyetem megnyitása, az Emke és az Erdélyi Irodalmi Társaság alapítása előtt jóformán csak az Erdélyi Múzeum-egyletre hárultak és így ezzel karöltve működni igyekezett.

⁴ Új választmányi tagok lettek: Frics Albert, Sebestyén Mihály és Hatfaludi István. (Lásd Kolozsvári Közlöny 1870. szept. 22-iki 112. sz.)

Könyvtárgyarapítás tánccal egybekötve.

Kiváltképen híresek voltak kezdettől az úgynevezett „Kör-bálok“, melyek a fényes és elit táncvigalmak sorában is népszerűekké váltak és egy magasabb igényeknek megfelelő egyleti könyvtárnak vetették meg az alapját.

Ennek igazolására itt idézzük a „Kelet“ című napilapnak dr. Békésy Károly szerkesztésében 1872. február 13-án megjelent báli referációját kivonatolva, amint következik: A Kolozsvári Körnek február 10-én a Redout termében tartott táncvigalma oly fényes és díszes volt, minőre egyhamar nem emlékezünk. A szép társaság, mely reggelig mulatott, elismeréssel tartozik a rendezőségnek, Korbuly Bogdán elnökkel az élén, hogy oly elegáns bállal gazdagította az idei farsangot. A résztvevő hölgyek hézagosan fősorolt hosszú névsora után a cikkíró megjegyzi, de ki volna képes mind fősorolni azon neveket, amelyeknek bájos viselői összejöttek, hogy a báli éj fényét és kellemeit növeljék. A szürkület első világossága megszüntetvén a folyvást fokozódott tánckedvet, a ruhafoszlányok halmazával megtelt zajos terem csendbe merült. — A „Magyar Polgár“ ugyanazon napi számában is hosszabb dicsérő báli jelentés számol be a bál sikeréről és többek között így ír: „Báلكirálynőket nem kandidálunk, azt választhatott kiki magának szíve és kedve szerint. Alkalma volt benne. E bál kétségtelenül a legfényesebb farsangi vigalmak egyike volt. A közönség reggeli 6 óra felé távozott a tereméből, otthagynva az élettelen dekorációkat s a füzértáncból elmaradt, eltaposott bokrétaikat.“ Az anyagi sikert a könyvtár gyarapítására biztosították a felülfizetések, melyek élén gróf Péchy Manó királybiztos, Fogarasy Mihály róm. kath. püspök adományával többszáz forintot eredményezett.

Az akkori báli hölgykoszorú egy még most is élő képviselője az itt említett ujságriportokat a következő epizóddal egészítette ki kérésemre: „A bálteremben megjelent egy elegáns, Weltin nevezetű gavallér, németül jól beszélő angol mérnök 3 díszes virágcsokorral, melyeket egy asztalra helyezett, aztán a jelenvolt főúri és középosztálybeli leányoknak sorban bemutatta magát a rendezőség által, és minden hölgyet táncra kért. Mikor aztán a szünóra után a füzértáncra került a sor, a három csokrot a szerinte legbájosabb 3 leánynak, u. m. Velits Katának, Gajzágó Katának és nekem (Sz. Nina) osztotta ki.

A nagyszerű bokréták nem tévesztették el a hatást, és futótüzként terjedt el a hír, hogy a közvélemény bálkirálynői választása megtörtént. Mind a hárman az akkor divatos *tarlatán* ruhában jól kellett hogy kinézzünk, ha a kitüntetés minket ért." Eddig tart a hiteles tanú önvallomása Budapestről.

Épen ezért talán nem lesz érdektelen, ha a *tarlatán* varázserejével bővebben megismerkedünk, mely abban az időben jött divatba. Ennek, a női szépséget tündérivé fokozó és a szivárvány minden színében tündöklő fátyolszövetnek a jegyében folyt le a fentemlített Kör-bál is, melynek *tarlatán* tündérei voltak a következő úrleányok a már felsorolt három grácián kívül: Árkosi Fáni, Antos Klára, Balogh Nina, Barcsai nővérek, Dózsa Katinka, gr. Csáky nővérek, Fehér Róza, Katona nővérek, br. Kemény Anna, Korbuly Ida, Filep Ida, Krémer Ida, Makoldy Jolánka, Rettinger Kata, br. Szentkereszty Anna, Vikol Póli, Végh Ella stb. Lehet, hogy többen is voltak, de ezeknek a neveit örökítette meg az akkori báli krónika.

Visszatérve a Kör-bálra, a Kelet február 13. száma hírvonatában egy kis közlemény ujságolta, hogy a Körbál folytatása másnap a múzeumkerti tó jégpályáján szintoly kedélyes és szép volt, mint maga a bál — vidám zenészó mellett.

Egyébiránt az sem volt ritkaság, ha abban az időben az aranyifjak a sétatéri „Körforgó” száguldó lovainak a hátán szellőztették ki egy áttáncolt éj mámorát. Megjegyzendő, ezt az akkor városi üzemben működő népmulattató közintézményt a Vida Károly szerkesztésében megjelent „Magyar Futár” 1858. június 10. száma a magyarázatul zárójelbe foglalt Ringspiel kifejezés mellett a székely „cserkabolya” néven említi. Kabala a székelyeknél kanca-ló. A cserkabala cseregerendákból készült kezdetleges körforgó hinta.

A „Kör” 1872 április havi választmányi ülésén buzgó majálisrendező bizottságot választottak Korbuly Bogdán elnöklése alatt.⁵

A bizottság a következő tagokból állott: Balogh György, dr. Csiky Viktor, dr. Haller Károly, Hajós János, Hatfaludi István, Harsányi József, br. Huszár Sándor, Dorgó Albert, Krisik Sándor,

Természetesen a mulatozáson kívül az volt a főcél, hogy a mindkét nembeli arany ifjúság közvetítésével évről-évre gyarapítsák, összetáncolják a könyvtár-alapot.

E közben július 5-én ment végbe az országgyűlési képviselőválasztás Kolozsvárt, mely alkalommal gr. Péchy Manót és Hajós Jánost választották meg. Ennek következtében Hajós a „Kör” elnökségéről leköszönt.

A „Kör” 1872. évi rendes közgyűlését október 5-én tartotta, melyet az elnök és alelnök akadályoztatása folytán Finály Henrik korelnök rövid beszéddel nyitott meg, majd Móricz István titkár előterjesztéseit a tárgysorozatot rendén elfogadva, felolvastatott a Hajós János elnöknek Pestről a Közgyűléshez intézett búcsúirata, melyben az iránta tanúsított bizalmat megköszönte és az egyesületnek fölvirágzást kívánt. Az elrendelt tisztújítást dr. Mály István szavazatszedőbizottsági elnök hirdette ki.⁶ Végül Sebestyén Mihályt, Szentiványi Gyulát és Kővári Mihályt megbízták, hogy Simon Eleknek az elnökségre történt megválasztását küldöttségileg adják tudtul.

Október 11-én temették Makoldy Sámuelét, a közszerepetben állott ideiglenes polgármestert, kinek székét nem-sokára Simon Elek foglalta el, aki viszont a választási harcokból eredt személyi ellentétek miatt már 1873-ban megvált a Kör elnökségétől, átadva helyét az egyetem képviselőjének, melynek kinevezett tanárai testületileg beléptek az egyesületbe. 1873/74-ben a Körnek az élén alábbi vezetőség állott, u. m. elnök: Szabó Károly, alelnök: Ferencz József, titkár-jegyző: Borosnyai Dániel, háznagy-pénztáros: Mórítz István, ügyvéd Szacsvay Dénes. Az igazgatóválasztmány tagjai voltak: Dorgó Albert, dr. Fischer Lajos, Finály Henrik, Balogh György

Móricz István, Steer százados, dr. Szócs Emil, Szombathelyi József, K. Papp Miklós, Szathmári Elek, Taubler József, Zsigmond Ákos, Vörös Sándor, dr. Weisz József.

⁶ Tiszteletbeli elnök Hajós János, elnök Simon Elek (a későbbi polgármester), alelnök dr. Csiky Viktor, háznagy és pénztáros Móricz István, titkár Dobál Antal, ügyvéd Szacsvai Dénes. Új választmányi tagok: Dorgó Albert, dr. Weisz József, Finály Henrik, Kőszeghiváry Gyula, Csákány László, dr. Kolozsvári Sándor, Ferencz József, dr. Fischer Lajos; póttag Ferenczi Miklós.

dr. Haller Károly, Csákány László, Korbuly Bogdán, Szász Béla, Szász Domokos, Szász Gerő, Szentiványi Gyula, dr. Kolozsvári Sándor, dr. Weisz József, Keserü Mózes, címzetes püspök, dr. Hintz György, Sebestyén Mihály, K. Papp Miklós, Vízi Endre, dr. Concha Győző, Kőszeghvári Gyula. A Körnek ekkor 340 tagja volt.

A Hóry Béla „Társadalom” című hetilapja akkor hírül adja, hogy a Kolozsvári Kör helyiségeinek egy részét új, izléses butorokkal látták el.⁷ Megjegyzendő, hogy a Kör a mai Strada Iorga (v. Jókai-u.) 2. számú Rhédei-ház emeletén bérelt helyiségről volt szó, ahol ezen egyesület a középosztály számára hosszú ideig közös otthont tartott fenn, talán több mint húsz éven át. 1875-ben még mindig Szabó Károly áll a régi tisztikar élén, melyben csak a titkár személyében történt változás, amennyiben ezt a tiszteet Bálinth Gyulával töltötték be. Új választmányi tagok: dr. Högyes Endre, dr. Felméri Lajos, Dobál Antal. A taglétszám 310-et tett ki.

A Haller Károly-korszak.

Az uralomváltás kezdetén a városi egyesületeknél elrendelt házkutatások alkalmával a Nemzeti Kaszinó irattára is vizsgálat alá került és így többek közt az őrizetében volt és a „Kör”-re vonatkozó régi iratokat is elszállították, anélkül, hogy visszakerültek volna.

Ezen társadalmi szempontból érzékeny veszteség ellenére, részint a hagyományokra támaszkodva megállapítható, hogy a Kör fennállásának az utolsó másfélévtizede folyamán, melyet méltán Haller-korszaknak lehet nevezni, a lázas tevékenységű és vezetésre hivatott dr. Haller Károly egyetemi tanárral, majd polgármesterrel a vezetőség élén: az igazgató-választmány mindent elkövetett az intézmény fenntartásához szükséges

⁷ Tekintve, hogy a régi butorok kissé viseltesek voltak és hogy a közelebbi dalárda-ünnepély alkalmával a Körnek sok látogatója lesz, az új butorok beszerzését helyeseljük, de fel kell szólalnunk az ellen, hogy a tetemes kiadást közgyűlési határozat nélkül tette (1874. aug. 15.).

jövedelmi forrásoknak, a társasélet élénkítésének és a könyvtár gyarapításának az előmozdítására.

Különösen kiemelendő az a komoly, házasulandó férfiakból álló társaság, mely céljául tűzte ki, hogy a Kör tagjainak és azok családjainak a szórakozásáról gondoskodjék. A mozgalom élén dr. Farkas Géza megyei főorvos állott s körülötte csoportosultak Hollaky Arthur, lov. dr. Vincenti Lajos, Berde Béla egyleti könyvtáros, dr. Lőte József, Beniczky Pál, Merza Lajos mérnök, a Kör pénztárosa és mások. Utóbbi vezetése alatt egy magánzenekar is szerveződött zártkörű közreműködés mellett.

A Kör 1889-iki évi rendes közgyűlése dr. Haller Károly egyetemi tanár elnöklete és dr. Szentkirályi Gyula titkár jegyzősége mellett fölterjesztette láttatkozás végett a módosított alapszabályokat, amelyeket ugyanazon év június 2-án a m. kir. belügyminiszter helyett Beniczky államtitkár hagyott jóvá 37826. szám alatt.

A lényegesebb módosítások abban állottak, hogy a cél körvonalazásánál mindjárt az első pontból a közvélemény fejlesztésére vonatkozó hatás gyakorlása töröltetett. A szakosztályokra vonatkozó részt kihagyták. A tagsági díjak számszerű megállapítását évről-évre a mindenkori közgyűlés hatáskörébe utalták. Továbbá alapító tagoknak minősítették azokat, akik a rendes tagsági díjak tizszerezét egyszersmindenkorra befizették.

Kontra-bál.

Az 1890 február 11-én lezajlott Nőegyleti bál alkalmával egy a városi középosztályt sértő báli csiny (incidens) következtében lovagias elintézéseken kívül a Jogászbál vezetőségével szemben a Kolozsvári Kör vigalmi bizottsága az említett bállal ugyanazon időben, azaz február 15-én, tüntetésképpen Kontra-bált rendezett.⁸

⁸ A Bródy Sándor szerkesztésében megjelent „Magyarság” című napilap szerint (1890. febr. 16. II. évf.) a báli vendégek névsora a következő volt, ú. m.:

Asszonyok: Dr. Ákontz Károlyné, özv. Bokross Ádámné, Deme-

A résztvevő úri nők nem csupán a Kör tagjainak voltak hozzátartozói, hanem egyúttal önérzetes jelképei a középosztály szilárd összetartásának.

Meg is volt a fényes eredménye, mert a gyöngéd nem a népes Kör-bállal megbuktatta a néptelen Jogász-bált, aminek aztán hire kelt országrészünk határain kívül is.

Azonban a Kör vigalmi bizottsága, jöllehet többek közt kibővült Phleps Ferenc, Pozsonyi Antal, dr. Rohonczy Lajos, dr. Deák Albert, dr. Gámán József, dr. Szentkirályi Kálmán, Szász Gyula, Folly Viktor, dr. Baitner Hugó stb. közreműködésével, még sem volt képes megakadályozni a korábbi lelkes hanuglatnak a fokozatos lanyhulását.

Hogy mi volt ennek az oka? Valószínűleg abban leli magyarázatát, hogy Hymen rózsaláncai rendre leszerelték a bálozókat.

Ilyen körülmények közt aztán kapóra jött a városunkban is fölállított Királyi Ítélő-tábla biráinak az a kíváncsága, hogy a Kör újjászerveztessék.

Állítólag 1896 elején dr. Czikmántori Ottó tekintélyes ügyvéd kezdeményezésére aláírási ívet köröztettek a „Nemzeti Kaszinó”-vá leendő átalakulás érdekében, melyet a Kolozsvári Kör összes tagjai testületileg aláírtak e sorok írójával együtt.

Ekkor a Körnek a feloszlása előtti utolsó helyiségei a jelenlegi Str. Memorandului (v. Unió-utca) 1. sz. emeletén voltak.

ter Károlyné, Duha Imréné, dr. Farkas Gézané, dr. Gálffy Endréné, Gegenbauer Józsefné, Girsik Jánosné, Gundhardt Lipótné, dr. Haller Károlyné, Kelemen Mihályné, özv. Hanke Vilmosné, Hutflesz Károlyné, dr. Matolay Károlyné, Merza Joáchimné, Medgyesi L. Józsefné, Mihály Józsefné, Molnár Sándorné, Nérey Ernőné, dr. Óvári Kelemenné, Papp Mihályné, özv. Rupecz Simonné, dr. Szász Károlyné (N.-Enyed), özv. Szappanyos Miklósné, Simay Ferencné, özv. Veszprémy Antálné.

Kisasszonyok: Ajtai Jolán, Balla Erzsébet, Benczédy Zsuzsika, Bogdán Irma, Bokross Gizike, Bokross Ilonka, Deák Margit, Demeter Ilona, Duha Melánia, Fischer Irma, Gálffy Róza, Girsik Iduska, Gundhardt Fáni, Hanke Póli, Haller Gizike, Hutflesz Blanka, László Gizella, Medgyesi Pepi, Merza Gizella, Merza Iduska, Mihály Mariska, Márton Olga, Molnár Paulin, Papp Ilona stb.

III. Megszületik a Nemzeti Kaszinó.

Ha már a régmúltban, tehát ezelőtt száz esztendővel a városi polgárság hiánypótlónak találta egy olyan olvasókör létesítését, ahol a középosztály minél több rétege tömörüljön, akkor egy ilyen intézményre hova-tovább mind nagyobb szükség lett, hogy a társas érintkezést elősegítse, az együvé tartozást jelképezze és az egy közös otthonban való egyesülést célul tűzze ki.

Ez a nemes gondolat és közhasznú törekvés vezette az elődöket, amidőn megalakították a Társalkodót, a Kört és végül a Nemzeti Kaszinót, mely társadalmi intézmények története, egymást követő életműködése a város polgári társadalmának nemcsak a kaszinói múltját, hanem művelődési színvonalának a fokozatos emelkedését is visszatükrözi.

Jellemzésül szolgáljon, hogy míg a Társalkodóban a bennszülött törzsökös polgárság uralta a helyzetet, addig a Körben az egyetemi tanári kar, a Nemzeti Kaszinó-ban pedig, melyről alább lesz szó, kezdetben a honoráciorok, újabban a szabadfoglalkozásuak állottak a vezetés élére.

Az „Ellenzék” 1896. május 22-iki számában olvassuk: „A megboldogult „Kolozsvári Kör” romjain tegnap felépült a „Nemzeti Kaszinó Kolozsvárt” című társas kör. Az újszülött kedvező kilátások között kezdte meg pályafutását. Már eddig háromszázat meghalad a tagok száma, ami kétségtelenül nagyfoku érdeklődésnek a jele. A tegnapi alakuló közgyűlésen bizonyos lelkes hangulat, valami szokatlan felpeldülésnek a fuvallata lendült át a termen és tette élénkké a tanácskozási kedvet és az alakulási folyamatot. A hangulat, amely közt az új kaszinó életét nyert, biztató tünete a kolozsvári társadalom előkelőbb körei érdeklődésének és annak a

szükségességgnek, mely a kaszinót létrehozta. A már évek óta végelgyengülésben szynlödő Kolozsvári Kört immár fölváltja a Nemzeti Kaszinó Kolozsvárt.

Fokozott életkedvvel, egészségesebb szervezettel, s talán valami újabb szellemmel is kezdi meg a működését, amihez csak szerencsét kívánunk. A kaszinó *Fekete* Gábor kir. táblai elnök személyében oly elnököt nyert, aki bizonyára rajta lesz, hogy a Kaszinóban egészséges és pártatlan szellem lakozzék és az a pezsdülő kedv, mely észlelhető, állandóan megmaradjon. A Kaszinó alapszabályaiban azt olvassuk, hogy a kaszinóból a házsárd-játék és a pártpolitika ki van zárva. Igen helyesen. Mindkettő veszedelmes egy kaszinó életében."

Cluj-Kolozsvár városházának a közgyűlési terme 1896. május 21-én, azaz csütörtök délután, szorongásig megtelt a feloszlott Kolozsvári Kör helyett megalakított új kaszinó tagjaival. A közgyűlésen mintegy százan jelentek meg, kiknek soraiban a városi közélet színe-java foglalt helyet. — Mint az akkori ifjabb nemzedék egyik szerény tagja, az emlékezetes gyűlésen e sorok írója is jelen volt.

Ferencz József unít. püspök, mint az előkészítő bizottság elnöke, 4 óra után nyitotta meg az ülést.

Beszédében utalt arra, hogy az 1868-ban alakult „Kör”ben az utóbbi években elvesztette kedves vonzóerejét a régi pezsgő élet és így hiányozni kezdett az, ami egy társaskörnél a főfeltétel. Ennek aztán az lett a következménye, hogy a tagok vagy kiléptek, vagy nem látogatták a Kör helyiségeit.

Többen gondolkoztak azon, vajjon miképen lehetne segíteni az állapoton, s arra a meggyőződésre jutottak, hogy legcélszerűbb lesz egy egészen új társaskört létesíteni. Aláírási íveket bocsátottak ki s rövid idő alatt 300-an felül iratkoztak alá 5 évi kötelezettséggel. Az ideiglenes szervezőbizottság elkészítette az alapszabály-tervezetet s ennek tárgyalása és a megalakulás alkotják a jelen közgyűlés feladatát.

Erre az alakuló közgyűlés elnökévé közfelkiáltással Ferencz József püspököt választották meg, jegyzőül pedig dr. Gyalui Farkast.

Ferencz József elnök a gyűlést megnyitván, a jegyző egész terjedelmében felolvasta az alapszabály-tervezetet, melyet en-

nek megtörténte után pontonként tárgyaltak. Mindjárt a cím-nél élénk vita indult meg. A tervezők a „Nemzeti Kaszinó Kolozsvárt” címet hozták javaslatba. Ez ellen elsősorban Heppes Miklós kir. táblai tanácselnök szólalt fel, azt ajánlva, hogy Erdélyi vagy Erdélyrészi Kaszinó címet állapítsanak meg. Nagy Lajos Központi Kaszinó, dr. Haller Károly és Gyarmathy Miklós Kolozsvári Nemzeti Kaszinó elnevezést ajánlanak. A túlnyomó többség az eredeti címet fogadta el. A tagok kötelezettsége 5 év, beiratási díj 10 frt., tagsági díj évenként 16 frt., mely negyedévenként egyenlő részletekben is befizethető. Alapító tagdíj 300 frt. Élénk vitát keltett még azon kérdés, hogy egy, vagy három igazgató legyen. A többség határozata az egy igazgató mellett döntött. A 44 pontba foglalt alapszabályok első pontja így állapította meg az egyesület célját: „Az egyesület célja, hogy a társadalom különböző osztályainak az érintkezését előmozdítsa, az irodalmat pártolja és általában a közszellemet fejlessze. Testületi működéséből ki van zárva minden politikai és felekezeti jellegű tevékenység.

Az alapszabályok elfogadtatván, elnök a jelen voltak lelkes éljenzése között a kaszinót megalakultnak jelentette ki. Elnök a jegyzőkönyv hitelesítésére Heppes Miklós és dr. Lukács Antal tagtársakat kérte fel. A tisztújítás megejtésére a szavazatszedő bizottság tagjaiul a közgyűlés Vörös Sándort, Dániel Antalt, Fekete Nagy Bélát, dr. Gyalui Farkast, Árkosi Lajost és dr. Balázs Elemért küldötte ki.

Ennek megtörténte után megejtették a választásokat, még pedig külön csoportban a tisztikar és külön az igazgatóválasztmány tagjaira. A választás igen sok időt vett igénybe, főleg a szavazatok összeszámlálása járt hosszú munkával.

Az eredmény a következő volt:

Elnök: Fekete Gábor kir. táblai elnök, alelnökök: dr. Groisz Gusztáv ny. egyetemi tanár, Dobál Antal ügyvéd, igazgató: Szócs Ákos kir. táblai bíró, gazda: dr. Rohonczy Lajos árvászéki ülnök, titkárok: Fekete Nagy Béla városi aljegyző, dr. Balázs Elemér törvénszéki jegyző, pénztáros: Merza Lajos mérnök, ügyvéd: Molnár Sándor, könyvtáros: dr. Gál Kelemen unit. tanár. Választmányi tagok: Albach Géza polgármester, dr. Ákontz Károly orvos, dr. Csiky Viktor egyetemi tanár,

Csiszár Gyula megyei aljegyző, dr. Deák Albert ügyvéd, Dorgó Albert kir. közjegyző, dr. Haller Károly egyet. tanár, Haller Rezső ügyvéd, Havas Gyula vasuti főmérnök, Herczegh Lajos vasuti főmérnök, Hindy Árpád szerkesztő, dr. Kenessey Béla ref. theol. akad. igazgató, gr. Lázár István alispán, Lázár Aurél főügyész helyettes, Mikó Imre kir. törvényszéki bíró, dr. Moldován Gergely egyet. tanár, Pál István kanonok, Péterfi Zsigmond vállalkozó, Sántai Sándor vasuti üzletvezető, dr. Scheitz Vilmos orvos, Stukheil Gyula pénzügyigazgató, dr. Szabó Gyula városi tanácsos, Szász Domokos ref. püspök, dr. Szentkirályi Kálmán r. kath. státus-titkár, Ziegler Emil kir. táblai tanácselnök.

Az alapszabályokat 5995. sz. alatt a miniszter helyett Latkóczy Imre államtitkár hagyta jóvá 1896. nov. hó 2-án, mely hivatalos láttamozás az 1897-ben kinyomatott füzetnek a záradékát alkotja. Ugyanezen kiadványhoz az alapszabályokon kívül részletes házirend és ügyrend is van csatolva. Az alapszabályokat az 1898. január 30-iki közgyűlés újra tárgyalta és azok 36743. szám alatt végleges belügyminiszteri jóváhagyást nyertek.

Igy kezdte meg működését városunk új olvasóköre a (ma Unirii) főtéri Bánffy-palota homlokzati helyiségeiben, ahol a művészi kandallókkal ellátott pompás termek és a Szt. Mihály-templomra néző világos ablakok előre megnyerték a tagok tetszését. A tisztikar és a választmány nagy buzgalommal igyekezett a megfelelő berendezésekről, a könyvtár és az olvasóterem szellemi tényezőiről gondoskodni. Új könyveket szereztek be és nemcsak hazai, hanem külföldi (német, francia, angol) lapok és folyóiratok is állottak rendelkezésre. A könyvtár használatát illetőleg a könyvforgalom annyira megnőtt, hogy a Körtől átvett 941 mű 1697 kötetben könyvtárjegyzék kinyomatását tette szükségessé, mely a könyvtári szabályzattal együtt már 1897-ben megjelent; 1898-ban pedig egy pótfüzettel nyert kiegészítést, mely 244 művel 387 kötet gyarapodást tüntetett fel. Annak jeléül, hogy milyen fontosnak tartotta a Kaszinó kezdetétől fogva a saját könyvtárát, elég ha itt megemlítjük, hogy a hivatalos pecséten kívül (Nemzeti Kaszinó Kolozsvárt), az alapszabályok 6-ik pontja egy másik pecsétet is megállapít, mely így hangzik: Nemzeti Kaszinó Könyvtára Kolozsvárt.

A könyvek tehát egy ilyen köriratu bélyegzővel vannak lepecsételve.

Egylettörténeti szempontból nem érdektelen, ha ideiktatjuk a Kaszinó indítvány-könyvének az első bejegyzését, melyben 1896. december 5-én Bocskor Mihály indítványozza a „Székely Nemzet” című lapnak az olvasóterem részére való megrendelését, mely a Székelyföld vezető ujságja.⁹

Azóta nem kevesebb, mint közel kétszáz indítvány érkezett a Kaszinó vezetőségéhez napjainkig. 1898. jan. 29-én volt az első nagysikerű Kaszinó-estély, amiről egy megőrzött táncrend tanuskodik. A tagok számra évről-évre szaporodott és közel járt a 400-hoz, amidőn Dobál Antal egy választmányi ülésen az egyesületi székház eszméjét vetette fel, és mindjárt nagyobb összeget ajánlott fel a gyűjtés megindítására. A nemes példa követőkre talált és nemsokára egy elég szép házépítési alap jött létre. Többféle terv merült fel a telekvásárlás érdekében, azonban a kölcsönfölvétel nehézségei, majd a Kaszinó fenntartásának az emelkedő szükségletei miatt a Székház-alapot a Választmány közgyűlési felhatalmazással kölcsön vette évi részletekben a költségvetés keretében leendő visszatérítés kötelezettsége mellett.¹⁰

Fekete Gábor tíz éves elnöki jubileuma.

Jóllehet kifejezetten nem volt díszközgyűlés, mégis az 1906. februárius hó 11-én tartott rendes közgyűlésnek ünnepi hangulatot kölcsönzött az a kedves és meleg ováció, amelyben

⁹ Ezen sajtó-organum előfizetését javasoló indítványhoz hozzájárultak: Sándor József, Kozma Ferenc, Paál Ferenc, Weisz Samu, Pákei Lajos, Ziegler Emil, Nagy Károly, Szepessy Lajos, dr. Tutsek Sándor, Merza Gyula, dr. Eszterházy László, dr. Farkas Lajos, Vörös Sándor, Lázár Aurél, dr. Novák István, Hindy Árpád, dr. Ferencz József. Ekkora érdeklődésre a Fekete-Nagy Béla titkár előterjesztése alapján a Választmány a lapra előfizetett.

¹⁰ Az 1904. jan. 31-én tartott közgyűlés a tiszttikart a következőképpen egészítette ki, ú. m. elnök: Fekete Gábor, alelnökök: dr. Farkas Lajos, Dobál Antal, igazgató: Incze Gerő, jogtanácsos: Molnár Sándor, titkárok: dr. Jékey Dániel, Gross József, pénztáros: dr. Novák István, gazda: dr. Rohonczy Lajos, könyvtáros: Gálfi Lőrinc. 1905-ben csak az a változás, hogy az igazgató: Gyöngyössy Béla.

a Kaszinó nagytekintélyű és érdemes elnökét, *Fekete* Gábor v. b. t. t. ítélőtáblai elnököt mintegy meglepetésszerűleg részesítette abból az alkalomból, hogy a Kaszinó elnöki tisztét tíz éve viselte. Mégpedig nem csupán a dísz kedvéért, hanem az elnöki kötelességek teljes tudatával és gyakorlásával. Még fülünkben csengenek azok a szépen kidolgozott, klasszikus tömörségű elnöki megnyitó beszédek, amelyekkel évről-évre a közgyűléseinknek bizonyos ünnepélyes és lelkesítő irányítást nyújtott a társadalmi kérdések és a kaszinói feladatok kölcsönhatásáról. Az elnök iránti nagyrabecsülésnek Dávid Endre posta- és távirdaigazgató adott kifejezést, amidőn a közgyűlés nevében meleg szavakkal üdvözölte a tisztikar élén, melynek elnöki székébe a jelen közgyűlés bizalma újra megválasztotta. Ezzel egy kerek évtizednek a múltja kapcsolódik az elnök szeretve tisztelt személyéhez, kinek tíz évi működése olyan polgári érdemekre mutat, amelyeknek elismerésül indítványozza, hogy az ünnepeltnak a Kaszinó fölvirágzása körül kifejtett ritka tevékenységére való tekintettel járuljon hozzá a t. közgyűlés, az igazgató választmány egész csöndben előkészített meglepetéséhez és engedje meg, hogy itt a közgyűlés színe előtt az elnök megfestetett olajfestésű arcképe lelepleztessék. Az élethű portré Kőváry Endre festőművész ecsetjét dicséri. Hiába tett *Fekete* Gábor tiltakozó mozdulatot, mert a lehullott lepel nyomán láthatóvá vált sikerült mellkép az egész közgyűlést tapsra és éljenzésre készítette.

Aki emlékezik a *Fekete* Gábor szerény modorára, szeretetreméltó egyéniségére, az elképzelheti, hogy a bevégzett tény előtt milyen bájosan köszönte meg a rendkívüli megtisztelést. Ugyanis ő a bájos férfiak közé tartozott, aki megnyerő tulajdonságaival még egy újabb évtizeden át hangoztatta tartalmas szövegeit a Kaszinó elnöki székéből, minduntalan hivatkozva Széchenyi eszményképére, az egységes magyar társadalomra.¹¹ 1912. február 25-én tartották a 16-ik rendes közgyűlést, még

¹¹ 1908-ban a titkári tisztséget Lukácsy József töltötte be. 1909-ben titkár Szálé János, 1911-ben a Dobál Antal halálával megüresedett alelnöki állásra Jármay Bélát választották meg. Molnár Sándor halálával pedig jogtanácsos lett dr. Papp József.

pedig a Szentegyház-utca, ma Str. Iuliu Maniu 1. sz. palota emeletén. Itt jelentette be az elnöki megnyitó, hogy a régi tágas helyiséget tetemes lakbéremelés miatt el kellett hagyni és egyelőre egy kissé szűkebb lakosztállyal fölcserélni. Ez a kisebb méretű helyiség jelképezze a takarékossgot. Majd kitért a Széchenyi szellemének a felélesztésére a kötelességteljesítés és a társadalmi osztályok összesimulása jegyében.

Nem mindenki áldozhat épületköveket, de igenis adhat fővényszemeket, amelyek összeforrva szintén sziklává alakulhatnak.

A magasröptű szózat egész terjedelmében jegyzőkönyvre vétetett. A tisztikar csak annyi változást szenvedett, hogy titkárrá dr. Endes Miklóst választották meg.¹²

Ellenben az alakulástól kezdve dicséretreméltóan kitarítottak Fekete Gábor elnök, dr. Rohonczy Lajos gazda. Ide kell számítanunk dr. Novák István pénztárost is, aki egy fél-évvel később foglalta el az állását. A dolog ugyanis úgy történt, hogy Merza Lajos a megválasztását nem fogadta el, miért is a választmány az 1897-iki közgyűlésig ideiglenesen id. Sipos Gábort kérte fel a helyettesítésre, akinek a számadásait egy Stuckheil Gyula, Benkő Mihály és e sorok írójából álló pénztárvizsgáló bizottság vizsgálta felül.

A kaszinó fennállásának 21-ik évében meglepetést keltett az a hír, hogy az elnök, aki iránt kötelességtudása miatt osztatlan bizalom nyilvánult, távozni készül a Kaszinó éléről.

Épen ezért Fekete Gábornak a választmány márc. 22-én tartott ülésén tárgyalt azon komoly kérelme, hogy a kaszinói elnökségre ne jelöltessék, mély sajnálattal találkozott.

Az 1917. április 9-iki közgyűlésen aztán a régi tisztikart közfelkiáltással egyhangulag újra megválasztották, azonban az elnöki állást nem töltötték be, viszont a lemondott elnököt dr. Haller Gusztáv indítványára diszelnökké proklamálták.

¹² 1913-ban alelnök: Hamza Géza, titkár: dr. Költő Gábor, igazgató: dr. Haller Gusztáv. 1914-ben igazgató: dr. Óvári Elemér, titkár: dr. Szentpétery Gyula. 1916-ban titkár: dr. Horváth József. Amint az itt felsorolt személyváltozásokból kitűnik, megállapítható, hogy a tisztikari állások betöltésénél elég hullámlás van.

És ime, még azon év június 18-án rövid betegség után meghalt Fekete Gábor, kinek nevéhez a Nemzeti Kaszinó fénykora fűződik, miért is örökébe sokáig senki se mert ülni, ami abban is leli magyarázatát, hogy részint a háborus viszonyok, részint az uralomváltozás a Kaszinó fenntartásának a körülményeit kedvezőtlenül befolyásolták.

Ötéves elnöki interregnum.

A világháború folyamán részint a hadbavonulás, részint a front mögötti hadiszolgálat következtében sokáig észrevehetőleg meggyérült a Kaszinó látogatóinak a száma. Benke Béla tényleges altábornagy kitüntetések birtokában meg is sebesült, dr. Klumák Adolf és dr. Kovács Áron ny. orvos-tábornokokat reaktiváltak, de kívülük a Kaszinónak még számos tagja teljesítette kötelességét künn a harctéren.

A Kaszinó 1915—16. közgyűléseinek a titkári jelentése szerint 45 kaszinótag vonult hadba. Ezek közül a Nemezis a legnagyobb áldozatot követelte dr. Török István ügyvéd, városunk szülöttjétől, aki 1916. július hó 29-én Volhyniában az orosz fronton hősi halált halt.

Bocsássuk le félárbócra a kegyelet zászlóját és mondjunk áldást volt tagtársunk dicső emlékére.

Egyébiránt nem hiában nevezték ezeket az éveket az áldozatok időszakának, melyből intézmények és egyének többé-kevésbé mind kivették részüket és így a Kaszinóra is súlyos megpróbáltatások nehezedtek.

Az 1918. április 7-iki rendes közgyűlést dr. Farkas Lajos alelnök nagyérdekű beszéddel nyitotta meg, melyben tudományos alapon azt fejtegette, hogy mi okozza a városi társadalmi élet széttagoltságát? Ennek okát a tudós professzor abban véli megtalálni, hogy városunknak szerinte nincs autochton művelt törzslakossága, nincs hagyományos városi élete: nem szülőváros, csak lakhely. Ámbár csupán a sorok közt olvasható, de az a gondolat jut kifejezésre, hogy városunkban a hivatalnoki, tanári kar, illetőleg az értelmiségi osztály túlnyomólag nem bennszülöttekből áll és állapotukat átmenetinek tartják, ami az otthoniasság tudatának a kifejlődését s

ezzel a vágyat állandó összeköttetések után hátráltatja. (Lásd „Esti Lap” 1918. ápr. 8. 84. sz.)

Ezen a közgyűlésen dr. Farkas Lajos elnökké választását nem fogadta el, mire az elnöki szék újra üresedésben hagyott, ellenben alelnökök lettek: Pozsonyi Antal és dr. Menyhárt Gáspár, igazgató: dr. Ferencz József, titkár: ifj. dr. Sipos Gábor, jogtanácsos: dr. Tompa Kamil.

Megjegyzendő, hogy még a Fekete Gábor elnöksége alatt országos párbajjellenes mozgalom támogatása céljából a Kaszinó egy 24 tagból álló úgynevezett becsületbiróságot alakított, melynek tulajdonképen a békéltetés a feladata és maiglan is működik. Ennek a bizottságnak kezdetben többek közt elnöke volt Sándor József, majd dr. Menyhárt Gáspár.

Illetékes helyről kelt megkeresés alapján a lóversenyeken szokásos totalizátor eltörlésére irányuló mozgalomhoz is hozzájárult a Kaszinó.

Az országos társadalomtudományi egyesület szabad iskolái által rendezett előadás-sorozatainak a támogatását is elhatározták.

1918. dec. 26-ára rendkívüli közgyűlés hivatott össze, melynek egyetlen tárgya volt a tagdíjfelemelés, hogy az egyesület fenttartható legyen; a határozat 1919. január 1-től a tagdíjat 80 koronában állapította meg egész évre. Egyébiránt dr. Menyhárt Gáspár alelnök, dr. Ferencz József igazgató és dr. Novák István pénztáros fölhívására 78 tag 15600 kor. kő!-csönt nyújtott a Kaszinó anyagi helyzetének a rendezésére visszatérítés kötelezettsége mellett, aminek 60%-a meg is történt 1919 év folyamán.

Az 1920. március 28. közgyűlés Pozsonyi Antal leköszönése folytán alelnökké választotta dr. Papp József ny. főispánt, de az elnöki széket újra betöltetlenül hagyta. Az évi tagdíjt február hó 1-től 120 koronában állapították meg. 1922-ben a könyvtár gyarapítására és karbantartására 1200 lejt szavaztak meg. Ormai Kálmán pedig a díjtalanul teljesített vízvezetéki munkálatok fejében jegyzőkönyvi köszönetet nyert. Dr. Novák István pénztáros, úgymint h. titkár bejelentette, hogy elnöklő dr. Papp József elfoglaltsága miatt az alelnökséget tovább nem vállalhatja, ennélfogva kéri a közgyűlést, hogy ezen állás be-

töltéséről is gondoskodják. A tisztújítás a következőképen ment végbe, ú. m. elnök: Nagy Károly ref. püspök, alelnökök: dr. Kirchknopf Gusztáv és dr. Jelen Gyula, igazgató: dr. Óvári Elemér, gazda: dr. Rohonczy Lajos, titkár: dr. Jeszenszky Gyula, pénztáros: dr. Novák István, ügyész: dr. Silay István, könyvtáros: dr. Borbély István. (Lásd az 1922. évi közgyűlés jegyzőkönyvét.)

Nagy Károly ref. püspök kaszinói elnöksége.

Végre nagy megnyugvására szolgált úgy intézményünknek, valamint a közvéleménynek is, hogy 5 évi várakozás után egy akaraterős, buzgó és előkelő állású férfiú került a kaszinói tisztikar élére, épen akkor, amidőn a Kaszinó jogi személyiségének az elnyerése küszöbön állott, és nemcsak bölcs tapintatot, hanem egyúttal szilárd kitartást is igényelt. Az új elnök az 1923. év ápr. 22-iki közgyűlésen tartotta elnöki beköszöntőjét, amelyben hivatkozik a változott viszonyokra, amennyiben alapszabályaink megerősítve nem lévén, csak ideiglenesen működünk, viszont jelenti, hogy a jóváhagyás kieszközlése végett az intézkedés megtörtént.¹³

Az 1923. évi okt. 12-iki vál. ülésből a háború okozta társadalmi veszteségeknek a Kaszinóra is kiterjedő anyagi zavarai következtében a Kaszinó gazdasági helyzetének megvizsgálására dr. Jelen Gyula elnöklete alatt tíz tagú bizottságot küldöttek ki azzal az utasítással, hogy véleményes jelentést terjesszenek elő.

Az 1924. július 13-án tartott alapszabálymódosító közgyűlés Nagy Károly elnöklete alatt a Kaszinó jogi személyiségének elnyerése végett az intézkedéssel az elnökséget bízta meg.

¹³ Itt említjük meg, hogy az 1922. nov. 22. választmányi ülésen az elnök fölvetette kaszinói-estélyek rendezésének a kérdését az intézet életműködésének a fölélnéklítése és jövedelmi forrásainak a gyarapítása végett. Az igazgatóválasztmány dr. Kirchknopf Gusztáv, dr. Tompa Kamil, dr. Novák István, Kovács Kálmán, Gy. Rosenberger Sándor tagokból álló bizottságot küldött ki a kérdés tanulmányozására. későbbi jelentéstétel céljából.

Ugyanakkor elnöki bejelentés szerint az a veszteség érte a Kaszinó tisztikarát, hogy Kirchknopf Gusztáv I. alelnök 1938. dec. 18-án állásáról leköszönvén, repatriált; ő a magyar lutheránus püspökség eszméjének a lelkes kezdeményezője volt, mely egyházi fórum azóta létre is jött.

Az 1925. február 22-iki közgyűlés a megüresedett I. alelnöki tisztséget dr. Jelen Gyulával töltötte be, a II. alelnökségre dr. Ferencz Józsefet, a titkári állásra pedig dr. Deák Gyulát választotta meg, a régi tisztikar többi tagjainak a meghagyásával. Ünnepestes jelenet volt, amidőn a közélet és a Kaszinó érdekében kifejtett érdemeikért a közgyűlés Ferencz József unitárius püspököt és dr. Óvári Kelemen udv. tan., ny. egyetemi tanárt a Nagy Károly helyett elnöklő I. alelnök indítványára egyhangulag dísz-, illetve tiszteleti tagjaiul választotta az alapszabályok 8. pontja értelmében. A jelenvolt ősz püspök a szép megtisztelést mély megilletődéssel köszönte meg. Már ezen ülésről való távolmaradása miatt is eközben híre megy, hogy Nagy Károly súlyosan megbetegedett, és hogy gyógykezeltetés végett külföldre utazott.

Ilyen körülmények között a Kaszinó ügyvezetésének és az elnöki teendőknek a gondja dr. Jelen Gyulára s a vezetése alatt álló tisztikarra és választmányra hárult. Időközben az alapszabályok átdolgozásáig a Kaszinó pár hónapig zárva is volt. Már a köztudatban volt, hogy Nagy Károlynak, az élet-erősnek hitt férfiúnak meg vannak számlálva a napjai, mégis általános és mély megdöbbenést keltett, amidőn 1926. február 26-án befejezte az életét.

Alig enyhült a gyász Fekete Gábor elhunytá felett, ki a kaszinó diszelnökségét alig két hónapig viselhetette, és ime, újra gyászhiért kellett közölni a választmánnyal, mely az egyéb szokásos gyászintézkedéseken kívül elhatározta, hogy megfesteti második érdemes elnökének is az arcképét.

Az arckép el is készült Novák Irén festőművésznő ecsetje alól, és a Fekete Gábor képe mellé függesztetett ki annak az új tágas helyiségnek a nagytermében, mely a Bánffy-palota egyik udvarbeli lakosztályának szép és kényelmes lakrészeit foglalja magában, és a hová az átköltözés, nagy meglepődésére az összes tagoknak, már 1919-ben megtörtént.

A Jelen Gyula-korszak.

Szándékosan irtam ennek a fejezetnek a címét, mert a Kaszinó jelen korszaka tényleg a *Jelen* Gyula névvel fűződik össze.

Ugyanis a háború hátrányos következményei még javában éreztették hatásukat, a midőn a Kaszinóban a hosszabb ideig betöltetlen elnöki szék ideje alatt dr. *Jelen* Gyula annyi kötelességtudással, higgadtsággal és tapintattal, de mégis szilárd elvek alapján irányította, az intézetnek akkor bizony sok tekintetben nem könnyű ügyvezetését, hogy amikor aztán tisztújításra került a sor, kivüle nem is akadt más komoly elnökjelölt. Hiszen abban a válságos időben a többi magyar közművelődési egyesületeknél is (Emke, Eke, Irod. Társ. stb.) hasonló volt a helyzet, de szerencsére mindenütt akadtak önzetlen derék férfiak, akik örállomásukon híven kitartottak. Ilyen hivatott egyéniségnek bizonyult még elnökhelyettesi minőségében csejthei dr. Jelen Gyula földbirtokos, ügyvéd és róm. kath. főgondnok s annyi sok más társadalmi intézmény elnöke vagy vezetőségi tagja, akit a közbizalom a Kaszinó élére állított és ezen előkelő tisztségben tíz év után megjubilált és napjainkig szeretettel meg is tartott.

Dr. Jelen Gyula elődjének elhunytával a Kaszinó ügyvezető-alelnöke lett, amennyiben az 1926. febr. 21-iki közgyűlés a Nagy Károly püspök emléke iránti tiszteletadásból az elnöki széket egy évig nem töltötte be és volt elnöke kimagasló szellemének áldozva, megilletődéssel hallgatta meg az ügyvezető alelnök mélyen szántó és magasan ívelő emlékbeszédét, amelyet a közgyűlés jelenvolt tagjai állva hallgattak végig.

Van egy francia közmondás, amely szerint: On entre, on crie — Et c'est la vie — On crie, on sort — Et c'est la mort. Az élet és a halál megnyilvánulásai alkotják egy társadalom-kutató szerint is a tulajdonképeni közéletet. Így a Kaszinó, mint közület, szintén lerója elismerését az élők és holtak érdemeivel szemben egyaránt.

A Nagy Károly felett tartott emlékbeszéd legjellemzőbb utolsó része így hangzott: „Ő Erdély hajdan vulkánikus talajából nőtt ki, azért tudott az eszmékért mennydörögni, ha

kellett, de épúgy, mint a kialudt vulkánok körzetén kiömlött láva idővel a természet legdúsabb vegetációját eredményezi, az Ő egyénisége is a magyar lelkek dúsabb gyümölcseit fogja jövőre megérlelni." A Kaszinó a volt elnök emlékére a ref. leánynevelés céljaira koszorúmegváltás címén ötezer lejt szavazott meg. Említett közgyűlés a Kaszinó életműködésének egyik legnemesebb cselekedete gyanánt vette tudomásul annak bejelentését, hogy a helybeli három magyar főgimnázium tanulóit ellátási, könyv- és egyéb tanszersegélyben, sőt érettségi segélyben részesítette.

Az 1927. januárius hó 30-án lefolyt közgyűlésen dr. Jelen Gyula elnökölt, a jegyzőkönyvet dr. Novák István pénztáros és h. titkár vezette, jelen volt 50 tag. Az elnöki megnyitó megemlékezik arról a társadalmi és kulturális munkáról, amely a Kaszinó céljait szolgálja, így többek közt a tanügy és a művelődés érdekében, a sport és az árvanevelőintézet támogatása végett, továbbá a festőművészet pártfogolása címén több festmény megvásárolása által. Végül pedig azzal fejeződött be az elnöki bejelentés, hogy a Kaszinó anyagi erejéhez képest újra létesítette a házépítési alapot, továbbá egy Rádió-alap létesítése iránt is intézkedett.

A tárgysorozatot többi pontjainak letárgyalása után a tisztújítás eredményéről dr. Tompa Kamil a szavazatszedőbizottság nevében így számolt be:

Elnök: dr. Jelen Gyula, alelnökök: dr. Ferencz József, dr. Óvári Elemér, igazgató: Fekete-Nagy Béla, titkár: dr. Ehrlich István, pénztáros: dr. Novák István, gazda: dr. Rohonczy Lajos, könyvtáros: dr. Borbély István, ügyész: dr. Silay István.

Ezen névsor felolvasása általános tetszésnyilvánítás mellett ért véget, miközben az immár egyhangulag megválasztott elnök elfoglalva az elnöki széket, a következő figyelemmel meghallgatott székfoglalót mondotta el:

Tisztelt Közgyűlés!

Az én helyzetem nagyon szerencsés, mert a megtisztelő közbizalom erőt ad a kezembe, amelyet okosan és alkotmányosan Kaszinónk érdekében fölhasználni, mindenkor élnék kötelességemnek fogok tekinteni.

Ez a bizalom az egyik tényező, amire támaszkodni fogok elnöki működésemben, a másik a munka!

Ez nem új az én életemben, mert gyermekkorom óta a munka és a kötelesség útját járom!

Megengedik az urak, hogy pár szóval kitérjek Kaszinónk életére és elmondjam gondolataimat erre vonatkozólag.

Minden Kaszinónak az adja meg a saját jellegét, hogy milyen társadalmi körből toborzódnak a tagjai.

A mi Kaszinónk az intellektuel kenyérkeresők társasága!

Az intelligencia és a kenyér mértani arányban távolodtak el egymástól mai nap és vajmi kevés kivételtől eltekintve, elmondhatjuk, hogy az intelligenciánk küzködve él.

Ebben a kérdésben talán az volna a teendő, hogy Kaszinónk tagjai nagyobb bizalmat teremtenének maguk között, és a jobb egymás-megismeréséből származó megbecsülés alapján sok tekintetben jó szolgáltatokat tehetnének egymásnak.

En rajta leszek, hogy egy melegebb és barátságosabb légkör fejlődjék ki Kaszinónkban.

Lévén a Kaszinó szórakozóhely, intenzívebbé kell tennünk az életét és tagjainkkal meg kell szeretetessük. Gondoskodunk kell tehát kulturális szórakozásokról. Időnként Kaszinóestélyeket rendezve, felolvasásokkal, zene-számokkal, rádióval stb.

Célom továbbá Kaszinónk erkölcsi és anyagi előbbrevitele!

Az erkölcsi részt tekintélyének emelésében látom, úgy, hogy a Kaszinó tagjának lenni, mindenki részére megtiszteltetés legyen. Ezt a célt is szolgálja a Kaszinó becsületbíróságának a fölállítása. Az erkölcsi tartalommal bíró intelligenciának vezetőszerpepet kell biztosítanunk.

Sajnos, anyagi eszközök nélkül nem élhetünk és így ezekről gondoskodni ma, különösen erős kötelesség.

Mértéket fogunk azonban tartani és különös tekintettel leszünk mindig tagjaink teherbíró képességeire.

Vannak azonban kötelességek, amelyek elől ki nem térhetünk:

Így a szegény, de jóelőmenetelű tanulók segélyezése; képzőművészeinknek, lehetőleg vásárlás útján való támogatása;

könyvtárunk gyarapítása az újabb szellemi termékekkel; helyiségeink lakályosabbá tétele és bővítése.

Azonban nemcsak a mát, de a jövőt is kell szolgálnunk, igyekeznünk kell tehát, a már meglévő házépítési alap fejlesztésére, hogy még mi is megérjük Kaszinónk székházának a fölavatását!

Sok a teendő, sok a munka! Ehhez kérem a tisztelt Közgyűlésen megjelent tagtárs uraknak értékes támogatását és áldozatkészségét, mert én csupán az első szolgának érzem magamat ezeknek a céloknak a megvalósításában. Éljen a Cluj-Kolozsvári „Nemzeti Kaszinó”!

A Közgyűlés általános éljenzéssel adott kifejezést annak, hogy az elnök mély és igaz érzéstől áthatott szavait mindenben a magáévá teszi, s ezért az elhangzott lendületes programbeszédet jegyzőkönyvileg örökítette meg.

Ezzel indult meg a Jelen Gyula-korszak munkássága, mely az elnök, a tisztikar, az igazgatóválasztmány és a közgyűlés egyetértő együttműködésében tükröződik vissza, amint az egész vezetőség együtt dolgozott a Kaszinó nemes céljainak a lehető megvalósítása érdekében.

1928. február 19-én meghalt Ferencz József unitárius püspök, a Kaszinó alakuló-közgyűlésének volt korelnöke, akít a Nemzeti Kaszinó is őszintén meggyászolt.

Tizenkét év krónikája.

Ha a Kaszinó utolsó 12 évének a krónikáját időrendi egymásutánban kellene megírni, úgy személyi, mint tárgyi tekintetben ismétlésekbe kellene bocsátkoznom, miért is célszerűbbnek véltem, hogy a dr. Jelen Gyula elnöksége alatt kiemelkedő mozzanatokról rövid vázlatban általános képet nyújtok. Az elnökség irányító, legfőbb ellenőrző és reprezentáló tevékenysége mellett a tisztikar, a pénztár-, leltár- és könyvvizsgáló-bizottságok, továbbá döntő hatállyal az igazgatóválasztmány végzik alapszabályszerűleg a Kaszinó-fentartással járó teendőket. Épen ezért elsősorban az alapszabályoknak az uralomváltozás következtében elrendelt módosítása és így a jogi személyiség elnyerésének a biztosítása alkotta az elnökség

legnagyobb gondját, mely dr. Jelen Gyula, dr. Ehrlich István és dr. Silay István körültekintő közreműködésével sikerrel is járt a 3477/1926. sz. alatt történt hivatalos elismerés alapján. Ezzel a Kaszinó működése elől a főakadály elhárult. Már most a vezetőségre nehezedett az a második föladat, hogy a kaszinói taglétszámot újra tömörítse, újjászervezze, s a vezetőség kötelességteljesítésével a tagokat is hasonló kötelezettség-vállalására buzdítsa.

Az elnök iránti bizalom meg is termette a gyümölcsét, amennyiben a tisztikar lankadatlan munkásságával a taggyűjtés olyan szép eredményre vezetett, hogy ma már a tagok száma a négyszázat is túlhaladta.

Ilyen körülmények között a kaszinói élet is fölpezsdült; a közgyűlések s az azokat követő társasvacsorák mindmennyi alkalmul szolgáltak, hogy az elnöki székfoglalók és egyéb indítványok lelkes felszólalásokban a Kaszinó falain kívül is visszhangra találjanak. Ünnepi hangulatot keltő kimagasló események voltak az elnök tízéves, a Kaszinó negyvenéves jubileumai, melyek a kaszinói tagok együtttérzéséről tanuskodtak.

Megjegyzendő, hogy említett emlékezetes évfordulóknak szélesebb keretekben való megünneplése arra az időpontra maradt, amikor a Kaszinó történetének a kézirata az elnökséghez benyújtatik. Ugyanis az ebben az irányban tett indítvány közgyűlési elfogadása, majd egy adatgyűjtő bizottság kiküldése 1933-ban lökést adott az eszme megvalósulásának. Eközben a húshagyókeddi, szilveszter-esti társas összejövetelek, a kedélyes szombati vacsorák élénkítették a kaszinót, ahol az állandóan ottétkező asztaltársaságok is hozzájárulnak a klubélet élénkítéséhez, melyek Guncser Nándor rajzművészetét humoros alakban megihletik. A Kaszinó vezetőségének a figyelme minden alkalommal megnyilvánult a tagokkal szemben, minek bizonyítékául illő megemlékezni arról a barátságos kaszinói estélyről, amelyen 1934-ben Szalay József titkárt és Kovács Kálmán könyvtárost C'uj-Kolozsvárról való eltávozásuk alkalmával elbúcsúztatták.

Itt említjük meg, hogy a Kaszinó dr. Novák István ügyvédet pénztárosi és egyéb minőségében szerzett érdemeiért

tiszteletbeli taggá választotta, dr. Kristóf György egyetemi tanárt a Petőfi-társaság tagjává történt megválasztása alkalmából üdvözölte.

Nemkülönben hasonló megemlékezés érte Merza Gyula földbirtokost és író-t is jelentős turistajubileumakor, majd 1936-ban a pénztárvizsgáló bizottságban végzett 40-ik közreműködése emlékére.

Hasznos újítást léptetett életbe az elnökség, amidőn a pénztárvizsgáló bizottság hatáskörét negyedévenkénti számvizsgálással, a könyvtárvizsgáló bizottság munkakörét az irattár ellenőrzésével is kibővítette.¹⁴

Egyébiránt annak jeléül, hogy a Kaszinó belső életének a mozzanatait is beleértve, a politikamentes társadalmi mozgalmak, irodalmi és művészeti eszmék, továbbá egyéb kulturális gondolatok és emberbaráti kérdések állandóan foglalkoztatták az intézetet, arról a mindenkori gyűlések jegyzőkönyvei és az indítványok naplójába bejegyzett javaslatok tanuskodnak.

Itt csupán három dolgot emelünk ki, úgymint a tekintélyes könyvtár gyarapításával kapcsolatban a magyar irodalom legjobb és legújabb termékeinek gondos, állandó beszerzését, majd alkalmilag a K. A. C. sportegylettel együtt rendezett közérdekű bridzs-versenyeket, végül a Cluj-Kolozsvári Magyar Kultúrház tervének az ébrentartását, mely különböző alakban úgy a sajtót, valamint a közvéleményt régóta foglalkoztatta, legutóbb a Mágán-Kaszinó telkének a megfelelő kiépítésével.

Ilyen és hasonló célkitűzések mellett a Nemzeti Kaszinó mindig megfelelt társadalmi hivatásának. Ha kellett, egy zeneakadémiai növendék továbbképzését mozdította elő, vagy mint ahogy például a Fekete-Nagy Béla emlékének a megtisztelése körül történt, a Kaszinó 2000 lejjel koszorúmegváltás címén egy diák-segélyzõalap létrehozására indított gyűjtési mozgalmat. A jogiszemélyiség elnyerésén kívül ennek a korszaknak a feladatai közé tartozott többek közt az is, hogy a még nagyfalusi Fekete Gábor elnöksége idejében, 1906-ban kinyomatott

¹⁴ Megjegyzendő, hogy a bizottsági tevékenységben nemrég bekövetkezett halálukig lelkiismeretes munkát teljesítettek Filep Gábor, Jelen Árpád és Kovács Dezső választmányi tagok.

becsületbírószági eljárás szabályzata — a háború alatti szünetelés után — újra érvénybe lépett.¹⁵

Igy érkezett el a Kaszinó 1936 január 25-iki közgyűlése, amikor is több hasznos indítvány hangzott el új számvizsgálási, pénzkezelési és tagdíjnyilvántartási rendszer életbeléptetése érdekében, utóbbit Merza Gyula javasolta, majd Hadházy Sándor a házépítési alapnak a költségvetés keretében leendő rendszeres gyarapítását ajánlotta elfogadásra.

Ezen közgyűlés kiemelkedő mozzanata volt, amidőn dr. Ujvárossy Miklós ny. táblai bíró lendületes és meleg átérzéssel tolmácsolt fölszólalásában dr. Jelen Gyula tízéves elnöki működésének az évfordulója alkalmából a közgyűlés nevében őszinte nagyrabecsülésének adott kifejezést a jelen voltak általános tetszésnyilvánításának kíséretében.

Az 1937 január 24-én lefolyt közgyűlésen a kegyeletnek áldoztak, midőn dr. Hirschler József prelátus-plebános és a többi évközben elhunyt tagok emlékét jegyzőkönyvben örökítették meg, majd a tárgysorozat végén, amidőn Merza Gyula, mint korelnök a tisztújítás megejtése után az új tisztikart az elnökkel az élén ünnepélyesebb és hosszabb beszéddel üdvözlölte, tette ezt azért, mert a Kaszinó fennállásának nemrég bekövetkezett négyévtizedes évfordulója olyan jelentős határjelző, amiről érdemes megemlékezni. Majd a közbizalom megnyilvánulásának a jelentőségét hangsúlyozva kívánt szerencsét az új vezetőségnek.

Ami a Kaszinó tisztikarának az összetételét és változásait ebben a korszakban illeti, talán leginkább úgy szemléltethető, ha az egyes tisztségek betöltőit működésük sorrendjében felsoroljuk azzal a megjegyzéssel, hogy az elnök és a két alelnök személyei változatlanok az 1938 február 5-iki közgyűlés után is napjainkig.

Igazgató: Fekete-Nagy Béla, dr. Kopár Gerő, dr. Deák Gyula, továbbá Bocsánczy Tódor, akinek az eddigi szerencsés fáradhatlan tevékenysége arra jogosít, hogy őt is a fix-pontok közé számíthatjuk a Kaszinó kebelében. Ez különben azért is örövendetes, mert többek közt a levéltár rendezését is kezébe vette.

¹⁵ Ezidőszert a becsületbírószág elnöke dr. Ferencz József.

Titkár : dr. Ehrlich István, Szalay József, Reischel Arthur, dr. Asztalos Sándor, dr. Vargha Lajos és Tatay Ferenc.

Pénztáros : dr. Novák István tiszteletbeli városi tanácsos, Szalai Miklós pénzügyi aligazgató.

Gazda : dr. Rohonczy Lajos (aki több mint 30 évig lelkiismeretesen szolgált), Lakatos Márton, Gyalui Sándor (aki az anyagiak rendezése körül buzgolkodott), dr. Bereczky Ernő, Benedek Zoltán, dr. Stief Zoltán, Lőrinczy Zoltán.

Könyvtáros : dr. Borbély István (aki a könyvtár katalógusát elkészítette), Kovács Kálmán, Márkos Albert.

Ügyész : dr. Silay István, dr. Ehrlich István, dr. Incze Béla.

Dicsérettel legyen mondva, hogy a mai nehéz viszonyok közt a tisztikar egyik tagja sem tart igényt tiszteletdíjra.

Az 1938. évi közgyűlés mély megilletődéssel iktatta jegyzőkönyvébe id. László László földbirtokos, Hofbauer János ny. táblai bíró és dr. Filep Gyula kórházigazgató, elhunyt kaszinói tagok emlékét.

Elnök indítványára a közgyűlés különös elismerését nyilvánította Bocsánczi Tódor igazgatónak a Kaszinó érdekében kifejtett buzgalmaért.

Majd az elnök bejelentette, hogy *Merza Gyula*, *Gálfi Lőrinc*, dr. *Óvári Elemér*, *Dunky Ferenc* és dr. *Rohonczy Lajos* megszakítás nélkül már negyven éve érdemes tagjai a Kaszinónak, miért is javasolja, hogy ezen tényállás jegyzőkönyvileg örökíttessék meg. — A közgyűlés a javaslat értelmében határozott.

Mielőtt azonban ezt a krónikát lezárnók, szálljon kegyeletünk emlékeztetben azon tagok felé, akik a házsongárdi temetőben alusszák örök álmukat és akik közül július hó 30-án dr. Novák István tiszteletbeli tagot temettük, akit a Kaszinó elnöke a ravatalnál azzal búcsúztatott el, hogy az elhunyt közel negyven éves munkássága a megtestesült köteleességtudás volt.

Ezen szomorú tényen kívül végül, mint örvendetes eseményre hivatkozhatunk, hogy a Kaszinó múltját sikerült írásba foglalni még a jubiláris 1938. év leforgása előtt. Záradékkul pedig leszögezzük azt a tényt, hogy jóllehet olvasókönyvünk száz év folyamán külsőleg némi változásokon ment át, de azért lényegében napjainkig mégis megőrizte magyar polgári jellegét

és a felsőbbbség iránti lojalitását. Utóbbiról tanuskodik az a körülmény is, hogy a Nemzeti Kaszinó jelenlegi helyiségeiben a felséges Király, a Trónörökös-Nagyvajda és a megboldogult anyakirályné Őfelsége arcképei, mint a törvénytisztelet legfőbb jelképei ki vannak függesztve.

Egy búcsú-levél a Nemzeti Kaszinó elnökéhez.

Annak igazolására, hogy a Kaszinó a legutóbbi 1938. évi közgyűlés elnöki záró szavai szerint, amidőn köszönetet mond a közgyűlés bizalmáért a közfelkiáltással történt megválasztáshoz, megállapítja, hogy a Kaszinó célkitűzésében mindig igyekezett föladata magaslatán állani: ideiktatunk egy klaszikus tanubizonyságot levél alakjában

Ugyanis tardoskeddi Benke Béla ny. altábornagy repatriálása következtében írásbeli úton vett búcsút a Kaszinótól, mely így hangzik:

Igen tisztelt Elnök úr! Kedves Barátom!

Ez alkalommal bátor vagyok bejelenteni kilépésemet az általad oly rendkívül előkelő tapintattal, hozzáértéssel és nemes áldozatkészséggel vezetett Cluj-Kolozsvári „Nemzeti Kaszinó”-ból.

És hidd el, hogy ezt igazán nehéz szívvel teszem, mert hiszen ez a Kaszinó több, mint másfél decenniumon át jóformán második otthonom vala.

Mondhatom, sok szép, lélekemelő és feledhetetlen momentumot éltem át e kiválóan tapintatos szellemben vezetett kultúrintézményben, melyeket végeredményben mind neked köszönhetek.

Fogadd kérlek tehát mindezért leghálásabb köszönetemet és ama leghőbb óhajomat, hogy a Cluj-Kolozsvári „Nemzeti Kaszinó” a Te kitűnő vezetésed alatt mentül tovább virágozzék, fejlődjék és boldogan éljen!

Kiválóan tisztelő hived

Budapest, 1938. május hó 31-én

Benke,
altábornagy.

A Kaszinó, mint szórakozóhely.

Fülembe cseng a dr. Tompa Kamil halkítva eltompított operett-áriája, vagy elszavalt versidézete, amint a Kaszinóban jókedvvel kocintgat a közgyűlést követő társasvacsorán, vagy pohárköszöntőt mond hagyományos szokás szerint az újonnan megválasztott egyénekre. Meg kell adni, hogy mindig szellemes és szójátékokban gazdag ötletekkel tudta mulattatni, fűszerezni a férfi-társaságot, ha pedig hölgyek részvételével is ékes kaszinó-estélyen jelent meg, akkor az ő udvarló csevegése valósággal szárnyakat öltött. Nem hiába volt ő joghallgató korában a műkedvelő előadások hőse, majd fiatal ügyvéd korában az előkelő szalónok kedvenc vendége, mert agglégény korában is megőrizte társaslényi szeretetreméltóságának a tulajdonságait, amiből aztán bőségesen kijutott a Kaszinónak is. Épen ezért Tompa Kamil-ről elmondható, hogy állandó kedvderítő szolgálatot végzett, akár a fehérasztalnál, akár a kártyajátéknál, ha ütötte a tromfot, vagy ha tömött hátizsákjával és lépésmérő órájával a hasonlónevű társaság élén a Brutsi László toborozása mellett vásár- és ünnepnapokon a Kaszinóban gyülekező tagokkal kirándulásra indult. Az utóbbi időben szerényfizetésű bankhivatalnok létére a páncélszekrények alvilági őre volt és nagy boldogságot érzett, amikor feljött a napvilágra az ő kedves Kaszinójába, mely neki igazi otthonává vált.

1934 június 17-én párheti betegség után meghalt, e sorok írójára hagyva örökölni a „pedométert”, mely mai napig is jól működik. Sirjánál dr. Ferencz József, az ifjúkori kebelbarát búcsúztatta el a Kaszinó nevében, azzal, hogy ővele kihalt az utolsó „trubadurja” a városi társasélet búfelejtő röpke örömeinek, aki deresedő hajjal is az életművészet iskoláját járta, úgyis mint a választmány és a leltárvizsgálóbizottság lelkes tagja. Borosnyai dr. Tompa Kamilon kívül a kaszinói élet fellendülése sokat köszönhetett Fekete-Nagy Béla ny. polgármesterhelyettesnek, a Kaszinó tevékeny igazgatójának, aki folyton azon törte a fejét, hogy minél több szórakozást nyújtson a tagoknak és azok családjainak. Volt idő, hogy más társadalmi egyesületekkel karöltve a bálók, táncestélyek, hang-

versenyek és felolvasások egymást követték az ő rendezésében.

De a Kaszinó helyiségeinek költséges átalakítása és a rongálásnak kitett berendezéseknek a javításaival tetemes kiadások, sajnos nem állottak arányban a taglétszám remélt növekedésével. Pedig a választmány fölhatalmazásával az igazgató a színházi, mozi és bevásárlási kedvezmények egész sorával kecsegtette az újonnan belépő tagokat.

Alig pár évi buzgalom után 1929. április hó 24-én hirtelen halállal fejezte be az életét, mely a Kaszinó legmozgalmasabb napjait idézte vissza a múlt időkől.

Épen ezért jellemző az a gyászbeszéd, amelyet dr. Jelen Gyula elnök tartott Fekete-Nagy Béla temetésén, kiemelve az éleseszű, kiváló szónoknak, az alkotni vágyó, szókimondó közéleti férfiúnak a teremtőerejét, aki mindig élénk életet varázsolt maga körül.

Szeretted fajodat és az is nagyraértékelte benned, úgy mond az elnök, a közélet mezején bátran küzdő férfiút.

Bizonyosság erre, hogy akkor, amikor immár szegénységünk miatt egyebet nem adhattunk, Kaszinónk egyhangú bizalommal az igazgatói állással tisztelt meg, melyet oly odaadó ügyszere-tettel és fáradhatatlan munkássággal végeztél, hogy őszinte hálánkat nemcsak koporsódnál mondjuk el, hanem hirdetni fogjuk mindenkoron.

Fekete-Nagy Béla után egy csöndesebb időszak következett be dr. Kopár Gerő orvos gondos és a helyzetnek megfelelő takarékos igazgatósága alatt.

Tevékenyen működött közre Gyalui Sándor kaszinói gazda is, aki többek közt kieszközölte, hogy a „Társadalom” tekepályáján szombatonként a Kaszinó tagjait is szívesen lássák vendégül. Bocsánczi Tódor jelenlegi igazgató érdemei közé tartozik, hogy a mai viszonyoknak inkább megfelelő házias tea-estélyek rendezésével a kaszinói tagok társas érintkezését napjainkban is élénkíteni törekedett. A Kaszinó látogatottsága déltájt és este éri el a nagyobb forgalmat. Ezidőszerten a szórakozás legfőbb tényezői az olvasóterem, a kedélyes kártyázás, a rómi-játék és a rádió, mely utóbbi kiváltképen a sport-mérkőzések közvetítése alkalmával maga köré vonzza az

ifjabb nemzedék képviselőit, kiknek a kedvezményes alapon való fölvételét a választmány időszerű intézkedése lehetővé tette, miáltal a régi gárda ritkuló sorai helyrepótlást nyernek.

Örvendetes tényként kell megemlítenünk, hogy az új rezsim billiárd-asztalokat szerzett be, ami hasznos és jövedelmező befektetésnek bizonyult, amennyiben ezen régi kedves sportszerű játéknak a felelevenítésével nemcsak hogy a Kaszinó vonzóerőt nyert, de a játékdíjak képesek a billiárd-fölszerelésekre fordított kiadásokat törleszteni.

Ezzel kapcsolatban nem érdektelen hivatkozni arra, hogy Gyalokay Sándor ny. főispán kezdeményezésére már 1924-ben vagy 25-ön irtunk alá egy indítványt a billiárd-játék fölelevenítése érdekében, azonban az akkori helyzet nem volt kedvező erre az újításra. Dr. Jelen Gyulának kellett jönnie, hogy az ige testté váljék. A Kaszinó-bálok eszméje is tőle ered.

Viszont a némelykor rendezett előadások alkalmát nyújtanak a közérdekű eszmecserékre, mint a minőket például Benke Béla háborus vonatkozású tanulmánya a közelmúltban, vagy Papp Jenő János amerikai útleírása napjainkban váltottak ki.

A Kaszinónkban szórakozott tagok közül néhányan épen időtöltés közben váratlanul fejezték be életüket, és épen ezért megkülönböztetett kegyelettel illik megemlékezni Simay Gerely kir. tanácsos, ny. törvényszéki elnökről, Hirling Mihály ny. pénzügyigazgatóról, dr. Haller Gusztáv volt polgármesterről, Szentimrei István róm. kath. tanfelügyelőről és gyalui Rosenberger Ignác földbirtokosról, akik igazán végső lehelle-tükig hívei voltak intézményünknek. A névsorban időrendileg utolsónak elköltözött egyén emlékére 1929-ben az elhunynak fia, a Kaszinó volt gazdája, nagyobbösszegű kultúrális alapítványt tett, melynek kamataiból a Választmány a helybeli három magyar főgimnáziumnak a legszorgalmasabb szegénysorsú tanulói évről-évre fölváltva jutalomdíjban részesíti. Itt említjük meg, hogy addig, amíg a Kaszinó jótékonycélú mulatóságokat rendezhetett, az emberbaráti, közművelődési és művészeti célok pártolásából bőségesen kivette a részét, és ezt jövőben még fokozottabb mérvben teljesítené, amilyen arányban emelkedni fog a tagok létszáma, illetőleg a tagsági díjak befizetése.

A könyvtár mai állapota.

A Kaszinó közművelődési feladatainak egyik legértékesebb és leghasznosabb alkotása az egyesületi könyvtár, mely kettős célt szolgál, u. m. először az irodalom pártolását mozditja elő, másodsor a Kaszinó kötelékébe belépő tagoknak és családjuknak szellemi élvezetét nyújt

Ez a könyvtár részint könyvadományokból, részint táncmulatságok jövedelméből nyerte gyarapodását azon vásárlásra és karbantartásra szánt összegeken kívül, amelyekről a közgyűlés az évi költségvetés keretében gondoskodik.

A fokozatosan emelt évi dotáció már hatezer lejre növekedett.

A régi könyvek kiselejtezésével vagy az Erdélyi Múzeum Egyletnek történt ajándékozásával a könyvvállomány állandó fölfrissülésben van, minek folytán a modern újdonságok beszerzésére is gond fordítatik. A könyvvállomány 1938. év végéig 2744 műből állott 3794 kötetben (3468 darab). A kaszinói tagok évente a könyveknek több mint felét szokták igénybe venni, körülbelül 1500 darabot. A kikölcsönözött művekre vonatkozólag az érdeklődés úgy a régi, mint az új szerzőkre egyaránt kiterjed. Az évi gyarapodás 30—40 kötet közt változik.

A könyvtáros évi jelentéseiből kitűnik, hogy az utóbbi évek legszorgalmasabb könyvolvasói voltak: Baló Károly, Benke Béla, dr. Bereczky Ernő, Csiky Emánuel, dr. Csutak Mihály, dr. Jéger Aurél, dr. Kopár Gerő, Kopp József, dr. Nagy Miklós, dr. Pusztay Kálmán, dr. Rohonczy Lajos, Szobonya Dénes, Tóth Endre, Tatay Ferenc, a Kaszinó jegyzője. A beszerzéseket egy külön könyvvásárló bizottság eszközli.

Márkos Albert unit. tanár, mint könyvtáros, hetenként egyszer a könyvtárszobában hivatalos órát tart a könyvforgalom eszközzésére.

A Nemzeti Kaszinó vezetősége az 1938. évben.

Tisztikar :

Elnök: dr. Jelen Gyula.

Alelnökök: dr. Ferencz József, dr. Óvári Elemér.

Igazgató: Bocsánczi Tódor, gazda: Lőrinczy Zoltán, titkár: dr. Vargha Lajos, II. titkár: Tatay Ferenc, pénztáros: Szalay Miklós, ügyész: dr. Incze Béla, könyvtáros: Márkos Albert.

Igazgató-választmány (24 tag) :

Benke Béla (időközben Budapestre költözött), Brutsi László, dr. Deák Gyula, Gálffy Lőrinc, Gálffy Zsigmond, dr. Grois László, Hargitay Bertalan, Biasini Sándor, Hosszú Jenő, dr. Illés Gyula, Susznek Rezső;

Fodor József, dr. Kopár Gerő, Merza Gyula, dr. Nagy Miklós, dr. Rohonczy Lajos, Uzoni Imre, Vásárhelyi János;

Dr. Ujvárossy Miklós, dr. Ehrlich István, dr. Perl Ottó, Pohl Béla, dr. Simon Aladár, dr. Somody István, dr. Szilágyi György.

Bizottságok :

1. Pénztárvizsgáló bizottság: Balázs Gyula, Csiky Emánuel, Biasini Sándor.

2. Leltárvizsgáló bizottság: dr. Pusztay Kálmán, Hosszú Jenő, Ziegler Béla.

3. Könyvtárvizsgáló bizottság: dr. Kristóf György, Márkos Albert, Gálffy Lőrinc.

Megjegyzés A tisztikar és a választmány egyharmada, valamint a bizottságok évről-évre újból választatnak. A Kaszinó fenntartására a beiratási és tagdíjak, továbbá a mérsékelt játékdíjak szolgálnak. 1938. évben az összes taglétszám: 425.

A Kaszinó költségelőirányzata évi 300.000 lej összeg körül forog.

A leltári nyilvántartás a helyiségek berendezését körülbelül 60.000 lejben állapítja meg, melyben azonban a könyvtár értéke nem foglaltatik benne.

*Tribunalul Cluj, Secția I-a.*No. F. 21/65.

1927.

Certificat.

Se certifică, că *Casina Națională* din Cluj este înregistrată în registrul pentru persoane juridice recunoscute, sub No. 3477/1926 în tomul I. pagina 272.

Acest certificat s'a eliberat la cerere.

S'a anulat în timbru mobil Lei 10.

Cluj, la 5 Iulie 1927.

Nagy
grefier.

(A jogi személyiséget elismerő hivatalos bizonyítvány eredeti szövege).

Befejezés.

1930-ban a „Keleti Újság” február 6-iki számában „Miért nincs Cluj-Kolozsvárt klubélet?” cím alatt az első cikkemet írtam a mi Kaszinónkról és vele kapcsolatban azokról a régebbi olvasókörökről, amelyekből fokozatosan nálunk a városi polgárság kaszinói multja és jelene bontakozott ki.

Azóta egyszer sem mulasztottam el az alkalmat, úgy a napisajtóban, valamint a kaszinói közgyűléseken, hogy ezen társadalmi intézmény multjára föl hívjam a figyelmet.

Így történt aztán, hogy a Nemzeti Kaszinó 1933. február 4.-i rendes közgyűlésén indítványt tettem ezen intézmény történetének a megírására. Az adatgyűjtés meg is indult, mégpedig olyan kecsegtető kilátások mellett, hogy az elődintézményeket is belefoglalva, városunk polgári kaszinójának a százéves története kezdte foglalkoztatni a közvéleményt. Ekkor már az általam föl kutatott adatok egész sora állott rendelkezésemre. A kedvező közhangulat hatása alatt 1938. február 13-án föl hívást intéztem az „Ellenzék”-ben az érdeklődőkhöz, kaszinói multunk föl kutatása érdekében, minek folytán az egylettörténeti hézagok kezdtek kiegészülni és így a dús

anyagból kidomborodott az a vázlat, amelyet itt-ott egy kis korrajzi háttérrel kibővítve, igyekeztem — választmányi megbízás következtében — a feledés homályából kiemelni, ezen kiadvány keretében.

Hogy pedig visszatérjek a klubélet föllélénkítéséhez, hivatkoznom illik az 1930. kaszinói közgyűlés elnöki megnyitójára, amely arra célzott, „hogya a házépítési alapot kell gyarapítani, mert ez a törekvés az a szilárd kapocs, ami a tagok tömörülését már előre előlegezi annak az összetartozásnak a számára, amely az illetőket egyenként s tulajdonjogilag is majd egy közös hajlék birtokával fűzi össze.”

Legyen bár ez a terv a jövő feladata, akár egy saját székház, akár a kultúrház alakjában, a klubélet nagyobb fel lendülése akkor se lesz késő, amikor az ige testté válhatik, melynek a reménye a jelen nemzedék célkitűzései közé kell, hogy tartozzék.

Végül illesse köszönet a munkatársakat, de ha netán némi hiányok észlelhetők, kegyes elnézést kér a Nemzeti Kaszinó szerény történetírója.

Cluj-Kolozsvár, 1938. szeptember hó 25.

A szerző.

Források:

- Jakab Elek*: Kolozsvár története.
Az Erd. Múzeum könyvtárának napfényűjteménye.
100 év. A „Kolozsvári Casino” évkönyve — 1933.
Ellenzék — 1896., 1938.
Erdélyi Híradó — 1837—1838. 1840—1842.
Kelet — 1872.
Keleti Újság — 1830.
Magyarság — 1890.
Magyar Futár — 1858.
Magyar Polgár — 1872., 1881.
Honvéd — 1848.
Kolozsvári Közlöny — 1870.
Társadalom — 1874.
Vasárnapi Újság — 1837.
Kolozsvári Napfár — 1846.
Címfár-sorozat az E. M. E. könyvtárából.
Olvasóköri alapszabályok és könyvjegyzékek.
A szerző atyja (id. Merza Joákim) naplója.

TARTALOM.

	Oldal
<i>Száz esztendő's kaszinói jubileum (1838—1938):</i>	5
Bevezetés	5
I. Megalakul a Társalkodó	7
Az első évtized után	10
Csulak Dániel, mint irányító	12
Dísztagok választása	13
A béke-szivar	15
II. A Kolozsvári Kör alapítása	17
Könyvtárgyarapítás tánccal egybekötve	19
A Haller Károly-korszak	22
Kontrabál	23
III. Megszületik a Nemzeti Kaszinó.	25
Fekete Gábor tízéves elnöki jubileuma	29
Ötéves elnöki interregnum	32
Nagy Károly ref. püspök kaszinói elnöksége	34
A Jelen Gyula-korszak	36
Tizenkét év krónikája	39
Egy búcsú-levél a Nemzeti Kaszinó elnökségéhez	44
A Kaszinó, mint szórakozóhely	45
A könyvtár mai állapota	48
A Nemzeti Kaszinó vezetősége az 1938. évben	49
Befejezés	50
Források	53

IV. Függelék.

Fentemlített olvasóköri tagjainak a névsora 1840, 1848, 1868, 1869 és 1938 évekből. [Ezek a terjedelmes névsorok a Nemzeti Kaszinó levéltárában őriztetnek.]

